

У роману тражим одломке који су, додуше, настали пре више од сто година, али остављају утисак као да су коментари онога што се догађа у савременој Пољској. Успео сам да нађем неколико:

1. „Просечна морална дисциплина не допушта нам да вршимо злочине - у правном значењу те речи; међутим, нико од нас не осећа се сигурним пред неком слабошћу - непознатом, иако, можда, наслућеном."

2. „Џим је изгледао висококвалитетно, као нова монета - а у том металу је ипак била нека сатанска примеса. Колико? Само мрвица, кап нечег необичног и проклетог - капљица! Кад је тако стајао, с тим својим равнодушним, ниподаштавајућим изразом лица, поставио сам себи питање - да случајно није изливен од најобичнијег метала?"

3. „То је уништен човек... Зашто нас кљукају свом том прљавштином?"

4. „Међу нама постоје људи различитих категорија, између осталих, праве хуље; али, забога, морамо да сачувамо професионалну пристojност, иначе ћемо да постанемо банда ошљара која лута без главе и репа. Верују нам. Да ли разумете? - верују!"

5. „Ниједан човек никад не разуме у потпуности сопствене, лукаве изговоре, који за циљ имају бекство од мрачне сенке самосвести."

6. „Реците шта год хоћете. Међутим, ако у својој земљи желимо да доживимо радост, осетимо њен мир и погледамо истини у очи, морамо да имамо чисту савест."

Остаје још дилема на који начин да водим час. Морам да поступама тако као да уопште нисам присутан у одељењу. То је важан час из морала, отуда у њему треба да учествују ученици. Уосталом, сами су изазвали тему из етике. Желео сам да се ограничим на чисто књижевна питања. Мени је довољно да знам какав модел приповедања је примењивао Конрад. Захваљујући ученицима, схватио сам да књижевне вредности морају да буду додатак нечем важнијем - барем онда кад читалац није савршен зналац. Чему важнијем? Сваки пут нечем другом. За ученике је најважније да то буде на првим страницама новина.

Намеравам да уведем оксфордске методе дискусије. Отуда, одељење ћу да поделим на две-три групе и покушаћу да се расправа води у три фазе: најпре, свака група ће остале да упозна са својим становиштем, затим ће групе да образлажу своје гледиште и да дају контрааргументе. То укупно треба да траје петнаест до двадесет минута. На крају, групе ће да дају резиме. Свака по два до три минута.

Само се плашим једне ствари. На крају крајева, на часу нећемо само да разговарамо о фиктивним личностима (Џиму) већ и о људима који заиста постоје и имају стварне проблеме. Бојим се да се час не претвори у обичну свађу. Међутим, знам да ме је тај страх већ више пута лишио прилике да с младима поразговарам о проблемима који их заиста муче. У Лођу су подизани хипермаркети, а ја само разматрам *Продавнице џимета* Брунона Шульца и не желим да ме наведу на разговор о савременом кичу. Подстицао сам разговор о Томашу Јудиму*, у време кад су сви причали о афери у хитној помоћи у Лођу. Био сам одлучан. Сад је дошао тренутак да ризикујем.

Будући да је ипак тешко да тако једноставно постанем храбар, одлучујем да са собом понесем табелу (цртам је за све), помоћу које ћу, у случају потребе, да прекинем јалову дискусију о Ривину:

Поступци и уверења достојни лорда - вредни или безвредни?	Поступци и уверења недостојни лорда - вредни или безвредни?
Сматра да је услов достојанства одговорност.	Избегава да прихвати одговорност за своје поступке.
Узима у обзир друштвене последице својих поступака.	Друштвена штета поступка за њега је безначајна.

Уколико крши закон, то чини нехотице, безусловно, не обазујући се на савест.	Свесно и намерно крши закон, руководећи се жудњом за коришћу.
Поштење је за њега најважније. Отуда, у ситуацији кад га оптужују, без колебања одговара на питања која му се постављају у току процеса.	Мајстор је игре речима, зато му није стало до истине, већ покушава да избегне казну и сакрије информације које су за њега неповољне.
Презири непоштене људе и труди се да их искључи из свог живота.	Преваранти и људи повезани са њима, то је стални круг његових познаника.

Веома сам се бојао да држим час на основу наведеног плана. Какву визију света у својим главама имају моји ученици? Какав став заузимају према стварности која их окружује? Да ли ће школска лектира да их омете да воде пристојан живот? Да ли вреди да им се усади приврженост поштењу и љубав према истини, пошто су такве особине у данашњем свету безвредне и бесмислене? Можда су у праву кад кажу да *Лорд Џим* није штиво по мери времена у којем живимо. Можда би требало написати причу „Ривин је и лорд и није лорд“ и поразговарати искључиво о садашњости.

Краљевић или просјак

Сећам се савета свог професора методике: „Где свега морате да имате на уму да ученик мало зна. Стојимо пред њим и поражавамо га својим знањем. Да бисте то успешно урадили, добро је да прве часове водите на основу свог дипломског рада. Неколицини ученика дајемо да припреме реферате а затим њихове исказе допуњавамо садржајима које ученик не може да зна. Уколико тема нашег дипломског рада не може да се уклопи у школски програм, морате да се темељно припремите за час. Међутим, и слабо припремљен професор много више зна од својих ученика.“

Ове савете тако сам утврдио у главу да у току неколико година рада до мене није допирало ништа што може да буде супротно. Наиме, ученик је дубоко уверен да његов професор мало зна о свету. Па шта ако много прича кад из тога ништа не произлази. Млади човек веома брзо уочава какве недостатке има његов професор: не разуме се у музичке трендове, не чита култне часописе, не зна имена многих новинара, не посећује концерте, да не говоримо о томе да нема појма о прози хомосексуалаца или поезији *инсајдера* феминизма.

Према томе, можемо ли озбиљно да прихватимо мишљење човека који не зна у каквом свету живи? Коначно сам почео да схватам да ученици ни не покушавају да разумеју моје примедбе и судове, јер немам представу на који начин они учествују у култури, нити то желим да променим. За мене - тако су нас учили на студијама - ученик је лаик који живи а интелектуалној пустињи и чека да мана падне с неба - белешке са часова, градиво из уџбеника, „пушкице“, збирка решених задатака, а он сам је, пак, без мозга. Није тако лако да се човек промени за трен ока, мало је потрајало док нисам почео неке да дозвољам да дође до речи. Једноставно, није ми ишло у главу да ученик може да зна више од свог професора. Једном сам био сведок на факултету кад су гости из Француске питали зашто студенти боље говоре француски од професора.

Дуго сам о томе размишљао и одлучио да радове једног разреда, које сам већ прегледао, дам на поновно оцењивање. Тај посао требало је да обаве ученици млађег разреда, то јест - по општем мишљењу - глупљи, или барем неискуснији. Стари радови били су посвећени проблемима бунта младе генерације на основу *Оде младости* А. Мицкјевича, *Јадника* В. Игоа и песме Ч. Њемена под насловом *Чудан је овај свет*. Помислио сам да ћемо можда сви нешто да научимо. Аутори радова добијају критику коју су написали готово

њихови вршњаци, ја ћу нешто да сазнам о менталитету, погледу на свет и очекивањима ученика. Чиме ће да се служе критичари? О томе нисам нарочито размишљао и стога сам предложио да се оцењују проницљивост, радознали дух, запажање врлина и мана. У себи сам, међутим, трљао руке од радости.

- Видите - рекао сам - ваши радови никад не иду у старо гвожђе. Увек неко може да их извуче, отресе прашину и прочита. Шта ће да се догоди ако се испостави да је то плагијат? Шта сте у тренутку чишћења прашине? Матуранти? Брука. Студенти? Срамота. Запослени у озбиљним фирмама? Губљење поверења. Политичари? Срамота. Ваше радове увек још неко може да прочита. Не треба да их пишете тако као да су намењени само професору.

И, прионули смо на посао. Моји ученици, који нису имали ни образовање из полонистике ни педагошко искуство, поистоветили су се с улогом професионалаца. Просјак је постао краљевић? Да. И то какав!

Позитивни бунт као свест о сопственој кривици (Анџеј)

Да ли у школи, која у целом граду ужива изванредан углед и веома велику популарност међу кандидатима за упис, познатој по високом нивоу наставе и која од ученика захтева натпросечно знање и интелигенцију, може да се нађе човек који нема благе везе како коректно да напише писмени рад из пољског језика и не зна основе историје своје земље? Таква особа је управо аутор рада *Бунт...* Незнање и интелектуални ниво аутора пружају срамну слику ученика наше школе. У свом раду ученик Х показује да је његова језичка, стилска и историјска припремљеност, у најбољем случају, на нивоу основне школе. Може да изгледа чудно што тако оштро критикујем дело и личност, јер је рад високо оценио квалификовани полониста [то сам ја - Д. Х.]. Међутим, то не чиним без разлога. Потрудићу се да укратко изложим и образложим своје аргументе... (детална анализа обухвата две странице). Аутор показује да ништа не зна о утицају романтичних идеала на младе револуционаре. Пише: „Многи невини људи гину с осмехом на лицу јер се рачуна морална победа“, не успевајући да то повеже с утицајем романтизма на живот младих јунака. Као што видимо, ученик Х мало зна о романтизму као и о самој књизи В Игоа, коју помиње само у једној реченици, а која је требало да буде надахнуће за рад. Резимирајући, аутор у свом раду показује очигледан недостатак вештине писања радова из полонистике. Његов текст своди се само на критику обичних, малих људи и величање *Младих гневних*. Отуда, сматрам да ученик Х темељно мора да понови дате области науке, а кад то учини, може поново да се постара да буде примљен у нашу школу.

Наведена критика изазвала је у школи живу реакцију, јер је загорчала живот Првом Независном. До тог тренутка дечак је свуда причао да га погрешно оцењујем, стално му дајући тројке и четворке, сад, пак, није знао шта се догађа. Уосталом, и ја сам био озбиљно изненађен проницљивошћу и оштрином Анџејевих замерки. Ипак, морао сам да признам да је рад прегледао темељитије од мене. Разговарао сам с мајком Независног. У кући је врло - велики несхваћени пао је на само дно. Дечак је пола године киптео од мржње према мени, док најзад нешто у њему није пукло у трећем разреду. Понешто је научио, прочитао је прву књигу из школске лектире (сиц!), овладао новом вештином и престао да седи међу лошим ученицима. Недавно смо заједно отишли у Варшаву да на телевизији поразговарамо на који начин пољски језик треба да се учи у средњој школи. Обојица смо били задовољни. Више ја њиме. Мудра глава.

Друга времена, други људи, али циљ је исти (Богусја)

Ученица У је ауторка рада под наслов *Друга времена...* Писмени рад је настао у оквиру домаћег задатка и професор Хентковски га је оценио тројком. Не замерајући ништа полонисти из области професионалног искуства, сматрам да је довољна оцена доста висока и неодговарајућа у односу на вредност рада. Исто тако, знање ученице У, као и њена композиција, не одговарају захтевима средње школе... Користим прилику да ученици У честитам на самосвести, јер је у свом раду обухватила

одломке из енциклопедије, потписујући их својим именом. Ауторка је насловила рад *Друга времена, други људи, али циљ је исти*. Занима ме којем циљу она тежи и којим вредностима се руководи, пошто је починила плагијат.

У току читања ставова ових младих људи заинтриговало ме је следеће: због чега се већ друга особа хвата за моју професионалност. Одмах сам почео да прегледам све критике и приметио да готово у свакој другој добијам по носу. Дајем превисоке оцене, не примећујем очигледне грешке (сматрам да је то последица сталног читања радова ученика), не примећујем да је у питању плагијат. Молим лепо, опет ругање с професором. И ко то чини? Басја, једна од најбољих ученица из пољског језика.

Манифест! две генерације: свету треба помоћи (Басја)

Рад ученика З... под насловом *Манифест*.. изазива различита осећања. Професор Даријуш Хентковски оценио га је врло добрим. Тако висока оцена из писменог задатка у нашој школи добија се сувише често. З а и с т а, то треба да се заслужи. Сматрам да свако има право на субјективна запажања. Ја сам у току читања приметила више мана него добрих страна. Дакле, шта је то због чега рад буди различита осећања? „Савестан ум оцењује књигу не само по мислима које она садржи већ и по размишљањима која изазива“, тврдио је Агрипа... Начело број један: осети оно о чему пишеш и пренеси на папир мало свог срца, а не само енциклопедију, макар била најновија и најбоља. Уколико желимо да пишемо о људима, пишемо језиком за људе. Добар текст код читалаца треба да буди емоције, код мене је емоције изазвала само професорова незаслужено висока оцена.

О нашем заједничком поразу почео сам да разговарам с ученицима чији су радови прошли критику.

- Драги моји - рекао сам. - Сви смо добили по ушима. Будући да ја лоше контролишем, ви не можете да научите да добро пишете...

Знатан део кривице почео сам да преузимам на себе да би се ученици осетили сигурнијим и да се не бране нападом. Осим тога, заиста сам приметио да превише мазим своје ученике. Дајем им добре оцене за тако мало знања. Касније сазнајем да су ту и тамо имали проблеме, и то они најбољи. Код мене су седели у заветрини, ја сам им о свему причао, требало је само да се припреме за кратак писмени задатак из лектире. Ништа не чуди што на испитима, где треба да покажу радознали дух, не знају шта да кажу. Ја сам им причао о стриктно полонистичким стварима, а они, осећајући да су то одвратни анахронизми, нису ни покушавали да схвате о чему говорим. Стога, покушавам да применим нову стратегију.

- Не разумем се у историју и филм. Од вас зависи какав ће ниво да буде на часу пољског језика. Доносим шницлицу из историје књижевности, ви морате да додате салату, односно новине које нико не разуме боље од вас. Кромпири су у уџбенику. Посластице можемо да правимо само заједно. Ако неко жели сам да прчка, у најбољем случају може да припали. Последњи рад је најгоре јело. Бацамо га у корпу. Ни за просјаке не ваља. Од данас желим да једем краљевски. А ви?

Како се то пише

Све очи су упрте у мене. Заборавио сам како се то пише. Студирао сам филозофију, а не знам како да напишем Ниче (Nietzsche). Наравно да знам, јер у свом дипломском раду из филозофије то презиме употребио сам тридесет пута. Међутим, сад стојим испред табле и, једноставно, не знам. Бркају ми се слова. Кратковид сам, то јест дуго гледам, а кратко видим. Не, трик с наочарима неће да прође. Ученици осећају да не знам како се пише Ниче.

- Е, па добро! - кажем. - Ко је дежурни? Иди по директора. Одмах. Немам појма како се пише Ниче. Позови директора. Убрзо ћемо све да разјаснимо. Сазнаћете да сам се запослио у овој школи, иако не знам како се пише једна реч. Могу да не знам. То имам загарантовано у уговору. Управо ту реч - Ниче. Водитељ може да мрмља и да ради на радију, а ја могу да предајем, иако не знам да напишем презиме познатог филозофа. Добио сам дозволу. Убрзо ће да дође директор и све ће да вам објасни.

Директор није био у кабинету, али, и тако, из одељења нико га није ни очекивао. Знали су да се шалим. Али, шта да радим с правописом? Били су сведоци мог пораза. Први пут нешто нисам знао. Кад сам почео да радим играли су са мном мачке и миша. Те кад се родио Николо Макијавели, те где је у Варшави становао Чеслав Милош? Нисам дозвољавао да ме ухвате, а овде сам им се одједном сам подметнуо. И то тако глупо. Упецали су ме.

- Нека ми нико не дошаптава - кажем. - Сваки човек све знање поседује у себи. Свако од нас зна све. Само околности доводе до тога да нечега не можемо да се сетимо. Вама је стало да долијам. Желите да ми покажете да имам недостатке. То на мене не утиче. У ваздуху осећам негативне флуиде. Престаните да ми желите да нешто не знам. Нека сви жарко пожелеле да се сетим. Још јаче! Слабо желите! Сви. Ко ми лоше жели нека изаде из учионице и напусти школу. Онда ћу да се сетим. Нека остану само они којима је стало да знам. Добро? А сад, тишина. Ви на мене делујете позитивно, а ја се трудим да се сетим нечега што и тако знам.

Није било лако. Трајало је дуже него што сам очекивао, али на крају сам успео. Мало нам је сметала теткица која је хтела да почисти учионицу, јер је већ звонило. Најзад сам узвикнуо *еурека* и правилно написао. Проверили су у главама и у енциклопедији. Слаже се. Педесетпетоминутни час завршио сам сећањем на личност Тадеуша Котарбињског, који је сматрао да студент увек све зна, а задатак онога ко води час јесте да студенту пружи прилику да то знање испољи. Ни у ком случају није дозвољено да се неке пожели неуспех.

Час је завршен. Касније сам сазнао да су га ученици још дуго препричавали. Штавише, настала је расправа око тога да ли сам се претварао с тим Ничеом, или стварно нисам знао како се пише. Питали су ме о томе, али ништа нисам говорио. Мало ме је било срамота и нисам желео да се на то враћам, јер заиста нисам знао. Рад с тим одељењем веома ме је исцрпљивао. Осећам како вребају моје грешке. Омашке су сматрале незнањем. Долазили су из такозваних добрих кућа, учествовали на олимпијадама знања, имали високе захтеве и свакога строго оцењивали. Због мог кикса с правописом, мало су се смирили. Почели смо да сарађујемо.

Какав савет бих дао своме професору пољског

Неколико ситуација натерало ме је да озбиљно поразмислим. Најпре, жена ми је рекла да све разуме, пре него што сам уопште почео да објашњавам о чему је реч. Затим сам приметио да разговарам с колегом упирући прстом у њега. А последњег викенда сестра је почела да се жали да све подучавам, а сам нисам у стању ништа да научим.

Мало сам почео да рамишљам о тим запажањима. Можда са мном стварно нешто није у реду. Питаћу ученике. Ако већ треба да потражим савет, онда ћу то да учиним од особа које ми нису тако блиске. Мање боли кад се покаже да сам постао тежак за окружење. А можда са мном уопште није тако лоше, јер сви око мене су тако грозни.

Молим ученике првог разреда да на цедуљама анонимно одговоре на питање: „Какав савет би дао свом професору пољског језика?“. Шалим се и кажем да нећу похвале - па за то имам жену. Стало ми је до објективних и јасних одговора. Обећавам да ћу наредне школске године да узмем у обзир њихова мишљења. У овој нећу стићи.

Савети које ми је дало одељење If:

I Пропитивање ученика

1. Можда претерујем (на крају крајева, ово је средња школа), али чини ми се да доста често пропитујете и понекад живот се одвија само од часа до часа пољског језика. А ми још имамо опширну биологију, хемију, физику, па и историју и (барем ја) посвећујем много времена да се спреим за те часове. Тешко је све да се усклади.
2. Било би добро када бисте брже бирали јадника који треба да одговара, јер у току тражења жртве одељење добија срчани напад.
3. Проропитујете сувише често, Пољски је једини предмет из којег имамо толико оцена. Зар није боље да ученицима дозволите да мало предахну, да не изгубе вољу за тај предмет? Онда би можда на часове долазили с већим одушевљењем, а овако се осећају као згажени мрави. Било би добро да се одреди један дан кад на часу пољског језика не би било пропитивања.
4. Неправедно је кад један ученик одговара три часа заредом (што је пренормално, није здраво). Понекад би нам добро дошли макар једна могућност да будемо неприпремљени и бонус - на пример, врло добра или одлична оцена приликом последњег одговарања.
5. Господин професор могао би да нађе неки занимљивији начин прозивања који не би могао тако брзо да се „провали“.
6. Молили бисмо да за време усменог одговарања престанете да дајете примедбе. То малчице изазива стрес!!!
7. Сматрам да после кратке болести треба да уважавате неприпремљеност. Реч је о ситуацији кад нас друг погрешно обавести о задатој теми.
8. Молим вас да не оцењујете белешке.
9. Више времена за усмене одговоре.

II Задавање и прегледање домаћих задатака

1. Реч је о прегледању радова. Знам да у вашој ситуацији то може да буде тешко, али ви доста дуго те задатке прегледате.
2. Зна се, најбоље је кад домаћих задатака не би ни било!!! Али, озбиљно, могли бисте чешће да нам задајете занимљивије домаће задатке: пројекте, радове на слободне теме и слично.
3. Треба да задајете лаке, кратке радове, које бисмо сматрали разонодом, а не обавезом.
4. Веома би помогли часови на којима бисмо учили како треба да пишемо домаћи задатак.
5. У току прегледања задатака рађених на компјутеру не треба толику пажњу да обраћате на формат рада, поравнавање текста, маргине и слично.
6. Више уметничких радова.

III Начин вођења часова

1. На часовима не треба да буде само сува теорија. Желео бих више групних као и радова у виду пројеката. Захваљујући таквим задацима, знање брже и лакше улази у главу.
2. Говорите спорије, јер ништа не успевамо да забележимо.
3. Часове би требало да води професор, а не преплашени ученици који немају појма о чему говоре.
4. На почетку године господин професор треба да каже да свако, макар једном, на часу мора да начне нову тему, у супротном, „кец“ или друге последице.
5. Да се бележи мање података. Поразговарајмо мало.
6. Мислим да би часови пољског језика могли да буду разноврснији, не можете у круг да вртите исте методе.
7. Разговарајмо о темама које се односе на час, а не о свему и ни о чему.
8. На часовима треба да користимо школску опрему.
9. Било би добро да се, као метода вођења часова, уведу такмичења.
10. Свака метода без стреса је добра, све оне које изазивају стрес ништа не ваљају.
11. Мој тата сматра да би требало више да радимо по групама и чешће да слушамо предавања професора.
12. Желео бих да буде више игара и забава.

IV Опхођење с ученицима

1. Молим вас да нас не сматрате балавцима који нису у стању ништа да ураде. Једноставно, понекад нам је тешко да се брзо изразимо, мада одговор знамо.
2. Много се трудите да нас сматрате партнерима, али могли бисте још више. Молим вас да стално не сумњате да не читамо и да се ни у шта не разумемо.
3. Господине професоре, било би боље када бисте се према свима понашали подједнако, то значи, ове школске године има ученика који никад нису одговарали или веома ретко, а има и таквих које сте, малтене, пропитивали сваке седмице. То су приметиле и моје колеге.
4. Сматрам да мој професор не треба да прави разлику између бољих и лошијих ученика. То што је ученик на почетку године добио негативну оцену, никако не значи да је отписан. А ученик који вам је омиљен, не мора да значи да је увек припремљен. Требало би и њега да пропитујете.
5. Са часова треба да избаците тренутке страха. Што вам то треба? Негативно утичу на наше здравље.
6. Желео бих да мање испољавате нервозу и да имате више разумевања за ученике, наравно, до извесне мере.
7. Морате да схватите да ваш предмет не занима баш све ученике.

V Задаци на часу и контролни радови

1. На писменим задацима (рад из стилистике), као што обећавате, треба да буде више тема по избору, а не, како се то дешава, само једна. Неки могу да се осећају боље кад је једна тема, други, пак, лошије. И њима треба да пружите шансу!
2. Нарочито су тешки писмени задаци на тему из одређене епохе. Били би занимљивији други видови проверавања нашег знања. Радове пишемо код куће. На часовима бисмо могли да разматрамо неке тестове по избору.
3. Никакви контролни радови. На почетку године били су потпуно сувишни.
4. Када бисте, с времена на време, уместо писменог задатка, могли да нам дате неки ТЕСТ.
5. Не би требало да контролне радове задржавате дуже од одређеног рока.

VI Преписивање и дошаптавање

1. Ако „пушкице“ радимо самостално, онда и ми нешто учимо. То је подсећање на оно што касније долази
2. Молим вас да се толико не љутите кад неког ухватите да преписује.
3. Шапућу они што знају, па због чега их онда тако негативно оцењујете?

VII Лектира

1. Треба да буде више школске лектире, нарочито наших аутора, да бисмо се добро упознали с историјом полске књижевности.
2. Молим вас да прихватате предлоге за лектиру који долазе од ученика.
3. Лектиру би требало да обрађујемо дуже и подробније.

VIII Обрада градива на часу

1. Никад више да не буде читања с разумевањем! То је банално. Штета да се на то губи време.
2. Требало би да обрађујемо више текстова који се налазе у уџбенику (текстови типа - читање с разумевањем). Можда да променимо уџбеник?
3. Требало би да имамо више писмених задатака (не само на часовима већ и код куће).

4. Морали бисмо да имамо више часова на којима тумачимо поезију, јер сам чула да ће то да буде један од наших матурских задатака.
5. На часовима бисмо могли да учимо како да пишемо си ви и друге писане форме које ће да нам користе у животу.
6. Требало би да научимо да лепо говоримо, јер ће та форма изражавања добро да нам дође у зрелом добу.
7. Школско градиво не мора да се обрађује на часовима. Понекад би могао да се организује одлазак у позориште или биоскоп (некомерцијални). Таква материја нам више помаже у развоју од уџбеника и лектире.
8. Молим вас да на часу организујете такмичење у рецитовању. Неки од нас размишљају о глумачком позиву.
9. Молим вас да прецизније и подробније објасните шта је тема часа.
10. Могли бисмо детаљније да разматрамо мисли филозофа, њихове теорије и сентенце.
11. На часовима би тебало да се помажемо филмским материјалима и фотокопијама.

IX. Активности

1. У мојој школи постојала је такозвана свеска активности у коју је професор после сваког часа уписивао активност ученика. То није лоша идеја да се примете највреднији и да се свеска користи приликом уписивања коначне оцене.
2. Молим вас да нам дозволите да изразимо наша осећања. Не можемо само да бележимо и понављамо оно што сте нам ви рекли.
3. Не желе да одговарају само они који се јављају. Молим вас да гледате наша лица. Никад нисте желели да ја водим разговор.
4. Молим вас да оцењујете квалитет, а не квантитет.
5. Молим вас да дозволите да дела слободно тумачимо.

X. Остале примедбе

1. Не знам шта бих желела, јер сам сувише мало времена у овом одељењу, али касније ћу сигурно моћи више да кажем. За сада имам мали комплекс. Доцније ћу вероватно да напишем комплетан рад.
2. Домишљато мобилисати ученике да уче, а не: ако не научиш -кец.
3. Зажмурите на ситнице: на пример, да ли неко пише по линији, испод линије или без маргине.
4. Молим да се и озбиљним темама приђе опуштено. Јер, понекад изгледате као да сте прогутали оклагину.
5. На часове би требало да позивате госте.
6. Организујмо показни час за друге школе.
7. Организујмо позоришну представу за друге школе.
8. Чешће испољавајте свој смисао за хумор.
9. Треба да нас обавештавате о свим такмичењима из књижевности.
10. Молим вас да се не узбуђујете што је понекад на часовима галама. Ако неко жели нешто да научи и тако ће да научи.
11. Треба да пишете читкије.
12. Немојте да се предајете.

XI Посебан савет

Не могу да верујем... Откуд тако нагла жеља за променама? А можда је то само јефтин трик чији је циљ да код нас запалите искрицу наде, а касније да је грубо угасите, да угушите сјајну иницијативу? Саветовала бих да „непокорни тип“ најзад постане кротак. То заиста није лако, али шта да вас посаветујем? Професор доминира над учеником, показује да има власт. И што је најгоре: ПРОФЕСОР ТУ ВЛАСТ ГРУБО КОРИСТИ. Честитам. Желим вам нове кошмарне успехе.

Мноштво примедаба. Море замерки и жалби. Вулкан очекивања и захтева. Нисам то очекивао. *Свето писмо* каже: „Човек који је више пута упозораван, али се држао круто, биће брзо смрскан, и то без могућности да се излечи". А имао сам планове да ме предложи за награду председника. Размишљао сам и о некој медаљи или бар о награди директора. Шипак. А сугурно да шеф о свему зна. И још ме држи на послу! Сећам се да ми је једном приликом рекао да будем исто толико строг према себи као што сам строг према другима.

Узимам *Библију* у руке и тражим утеху. Уместо охрабрења, најпре налазим речи пуне горчине: „Човек не може да се поправи самим речима, јер схвата, али се на то не обазире". Шта да радим? Можда да стругнем из школе? „Као птица која бежи из свог гнезда, такав је и човек који бежи са свог места." Не, морам да останем и да одржим све часове. Како ученицима да погледам у очи? „Глупак показује сву своју душу, док је мудар човек држи у спокоју." Све треба мирно да размотрим. „Јер мућење млека даје масло, а притискање носа проузрокује крварење, док истискивање гнева изазива свађу."

А можда, као и раније, да се правим као да се ништа није ни десило. Па, ученици не знају све савете. Нико неће да сазна. Ваљда нисам гори од осталих? Поглед ми пада на *Библију*: „Као што се пас враћа својим балама, тако и глупак понавља своје глупости".

Трећи део

Без повоца

Моја мама каже...

Професори су непристрасни, а оцене објективне

НЕТАЧНО: професори су обични људи. Имају своје симпатије, антипатије, „бубице“, главобољу, мржње из детињства. Оцена не може да буде објективна - последица је разних чинилаца, резултат тренутних расположења, просек очекивања и могућности њихових испуњења. Осим тога, сваки професор сматра да је само његово субјективно мишљење једина објективна истина.

Оцене нису важне - рачуна се знање

НЕТАЧНО: оцене су важне, јег од њих се добија просек, а за школу ништа није важније од високог дидактичког просека који доноси виши рејтинг. Приликом уписивања коначних оцена не гледа се на то ко шта носи у себи већ какве су му оцене у дневнику. Ту, дакле, не можеш себи да дозволиш лошији дан, проблеме с окружењем. Оцена говори ко си. Више се исплати да усавршиш методу добијања бољих оцена него да се посветиш образовању. Јер знање и оцена не иду увек једно с другим.

Није важан изглед - рачуна се знање

НЕТАЧНО: школа уводи обрасце. Као ученик обавезан си да изгледаш овако, а не онако, што показује да поштујеш конзервативну пољску традицију, оличење си поштења и поклоник стицања знања. Већина професора (нарочито старијих) свесно (одевањем се показује или непоштовање према професору) или несвесно (јер с њим нешто није у реду) спречава свако одступање од одређених норми, што се најчешће испољава у одговарајућем односу према преступнику, као и постигнутим резултатима.

Није важан новац - рачуна се знање. Школовање је бесплатно

НЕТАЧНО: у Пољској постоји доста велика корупција - не мимоилази ни школу. Све те бомбоњере, цвеће и све већи поклони нису само израз симпатије. Школа од тебе убира разне, наводно, добровољне прилоге, али то није све. Књиге, екскурзије и остало такође доста коштају. А да не говоримо о приватним часовима.

Школа постоји због ученика, а не ученици због школе

НЕТАЧНО: нажалост, у садашњим условима то се не потврђује. Професори сматрају да намерно болујемо, све омаловажавамо и продајемо зјале. Сваком профану његов предмет је најважнији. Пошто нам и тако ни до чега није стало, зашто онда пишемо те писмене задатке, бирамо факултет и водимо белешке?

Професори се не свете

НЕТАЧНО: зависи од професора. Нажалост, велика већина „случајно“ те пита оно што сигурно не знаш, или са садистичким уживањем врти тему чије непознавање си већ показао. Професори се свете што на њих заборављаш или, још горе, што заборављаш на њихов предмет.

Школа те учи куттури и припрема за живот

НЕТАЧНО: школа те учи превејаности, коришћењу разних могућности и улизивању. Ту важе исти закони као и у животу - опстаће најјачи и најсналажљивији. Методом покушаја и грешака градиш

неки стил живота, а што се тиче културе, никога на силу нећеш да научиш принципима, јер културу мора да прати одређени поглед на свет.

Професори не умеју да се служе никаквим модерним техничким средствима, па ни апаратом за фотокопирање

ТАЧНО: већина професора, нарочито они „основне“ наставе, има прикривени дар за деструкцију. Пример ишчупаних поклопаца фотокопирки ваљда најбоље сликовито приказује стање ствари.

Све може да се научи

ТАЧНО: међутим, поставља се питање: да ли треба? Морају ли напамет да се уче подаци из енциклопедије или статистички годишњак? Није ли то непотребно губљење времена? Та питања остају без одговора.

Основно је размишљати позитивно

ТАЧНО: међутим, неостварљиво и недовољно при крајњој психофизичкој исцрпљености.

Унутаршколски систем оцењивања је светиња

НЕТАЧНО: професори очекују да кршимо овај систем оцењивања којег се и сами не придржавају, правећи сопствене законе. Више од три писмена задатка недељно, проблеми с поправљањем оцена и слично, свакодневна су појава. А заступник права ученика пијуцка кафу у зборници.

Професори немају љубимце

НЕТАЧНО: свако је некеме наклоњен, па и професори. Нарочиту склоност имају према онима који без околишења признају да имају исто мишљење као професори.

Директор је непогрешив

НЕТАЧНО: директор је само човек и, као сви, греши. Још је горе кад сматра да је непогрешив и, не питајући никога за мишљење, доноси одлуке које се касније прихватају као општеважеће.

У средњој школи сви цене твоје способности и знање које поседујеш

НЕТАЧНО: средња школа је велики друштвени лонац. Рачунају се разне ствари, пре свега популарност. Стиче се новцем, екстраваганцијом или лепотом. Није обавезно да си паметан и да много знаш.

Зборница је неосвојива тврђава. Професор се одмара исто као и ученици

НЕТАЧНО: у зборницу доспевају ученици, али само одабрани. Остали морају да чекају испред врата јер се педагози претварају да нису ту. До данас не знамо зашто је то тако. Професори се не одмарају исто као и ученици. О томе сведоче фрижидер за хладне напитке и миришљави тоалет папир.

Габи

Како постати најбољи професор

Најављује се лоша школска година. Чуо сам да ће да ме оцењује директор. Страшно. Треба да се припремам за час, смишљам нове пројекте и, уопште, чиним све да претпостављени види да савесно радим с омладином. Морам да заборавим да на часовима читам новине, ужинам или разговарам мобилним телефоном. Не могу ученицима да дајем посебне задатке нити да им причам дивне доживљаје из свог живота. Грозна школска година. Али, траје само десет месеци. Брзо ће да прође и опет ћу моћи да радим по старом.

Директорова оцена је велика непознаница. А можда он зна чим сам се бавио на часовима, можда није довољно само ефикасно да радим, можда треба да смислим нешто посебно? Не подносим негативне оцене, било би то неправедно. На крају крајева, нисам баш тако лош. Не кршим прописе, радим што и остали, то значи да не радим ништа нарочито. Међутим, и то је много. Могао бих омладину да ометам у учењу. Никома не наносим штету, па ме ваљда сви воле. А то је веома важно, јер приликом оцењивања професора директор воли да тражи мишљење ученика. Ипак, нисам сигуран. Требало би да предузмем нешто ефикасно. Сећам се претходне оцене мог рада. Олако сам схватио целу ствар и од директора добио по носу. Откуд је знао да ништа не радим? Ученици су му рекли. Нисам био опрезан, па су брбљали све што им је пало на памет. Мислили су да ће то нешто да промени. А ја сам и даље радио по своме. Једино је колегама било забавно кад су сазнали да се ученици на мене жале. Сад никоме нећу то да дозволим, мада знам да се с идеалистима не може силом. Ако их притиснем, заинатиће се и опет ће сви да ми се подсмевају. Покушаћу другачије.

Пре неколико година у школи је спроведено изјашњавање за најпопуларнијег професора. Намеравам да дођем до резултата тог такмичења и да покушам да стекнем победничке особине. Знам да уколико успем да се понашам као стари профа који је победио на плебисциту, онда ће ученици искрено да ме похвале код директора, а ја ћу да стекнем жељено мишљење узорног професора. С таквим мишљењем напредовање ми је обезбеђено. Добићу титулу дипломираног професора и у школи ћу да постанем света крава. Ето, то је мој циљ.

Није било лако да дођем до записника с плебисцита, али некако сам успео. Читам и не могу да поверујем својим очима. То је био неки херој, а не профа. Натчовек и полубог. Документи кажу да је постојао и предавао, али моје искуство с тиме не може да се помири. Укратко, ТО НИЈЕ МОГУЋЕ. То мора да је била идеја ученика. Као и обично, измишљали су. Уосталом, уверите се сами.

Ево кратког резимеа плебисцита за најпопуларнијег професора нше школе. Борба је била оштра и до последњег тренутка није се знало ко ће да победи.

Пре него што завршим читање записника, осећам се обаве-зним да истакнем да је опис сигурно лажан. Записничар сугерише да је у школи било много сјајних професора који су се међу собом такмичили за назив најпопуларнијег. У такву бесмислицу сигурно да нико, ко зна право стање ствари у школи, неће да поверује. Један или двоје ентузијаста, који су годину дана, или нешто дуже, запињали из петних жила за добро ученика, то се већ догађа. Али, толико професора? То треба прихватити као бајку. Па ништа. И бајке нешто могу да нас науче. Сматрајмо овај извештај школском легендом и покажимо шта је карактерисало прототип професора.

За које особине је професор Х освојио прво место на плебисциту за најпопуларнијег професора? (гласови ученика)

- за свестрано знање;
- озбиљно ме схвата;
- води час са жаром;
- за мудрост;

- за инвентивност;
 - успоставља сјајан контакт с ученицима;
 - помаже нам да сачувамо аутономију;
 - за џемпере и панталоне од штрукса;
 - потпуно је променио моје погледе;
 - сјајно преноси знање;
 - за елеганцију и отмено одевање;
 - за приступ ученицима;
 - за толеранцију;
 - за смисао за хумор;
 - за поштовање ученика;
 - воли да разговара с омладином;
 - симпатичан је;
 - његова похвала причињава ми изузетно задовољство;
 - за то што се осмехује;
 - за мирноћу;
 - за одважност;
 - за широко срце;
 - увек ми поправља расположење;
 - за ведрину духа;
 - за дивне очи;
 - за љубав према музици;
 - за неуморно унапређење креативности и способности ученика;
 - јер је „кул“;
 - јер је драг;
 - за фине часове;
 - за харизму;
 - јер долазим на његова необавезна предавања, чак и на часове припремног одељења;
 - за расејаност;
 - за разумевање;
 - за анегдоте које на часовима прича с великим задовољством;
 - професор је због којег учим;
 - драг је и кад се љути;
 - углавном ме правилно оцењује;
 - зато што постоји.
- Срдачно честитамо победнику и захваљујемо свима који су гласали!!!

Несумњиво да ниједан професор с таквим изванредним особинама никад није постојао нити ће се икад родити. То је сигурно. Сам могу да дам особине које су ученици пре неколико година написали о мени, кад их је директор замолио да дају своје мишљење. Изволите.

Даријуш Хентковски у очима ученика (анонимна анкета)

- не прегледа задатке на време;
- на одељенској настави често предаје пољски језик;
- пристрасан је према једној групи ученика;
- има нечитак рукопис;
- фаворизује неке ученике;
- нема времена за ученике;
- неправедно оцењује;
- нема смисла за хумор;
- не уме да заинтересује за предмет који предаје;
- не жели ми добро;
- радују га моји неуспеси;
- не предаје, само прича о својој породици;
- касни на часове;

- кад говорим, не слуша ме;
- не зна моје име;
- пакостан је;
- осветољубив;
- злопамтило;
- на часовима једе и пије, а нама не дозвољава;
- воли да нас излаже стресу.

Упоређујем своје особине с идеалним професором. Не знам шта да радим. Питам своје колеге како је било на том изјашњавању за најпопуларнијег професора. Плебисцита се сећају, одржан је ваљда годину или две пре мог доласка у школу. Сигурно сам заменио тог професора пољског који је победио. Или га је најпре неко други заменио. Затим је и он отпуштен, а ја сам заузео место после њих двојице. Тешко је рећи. Било је то пре десет година.

Неколико наредних дана вртим исту тему. Како то? Победио на плебисциту, а отпуштен? Колеге ме полако упућују. Прво, треба да узмем у обзир да је то био плебисцит за НАЈПОПУЛАРНИЈЕГ а не за НАЈБОЉЕГ професора. Тај полониста био је само популаран, као Куба Војевудски* или Цезари Пазура*, а они су најбољи у својим областима. Ствар је веома контроверзна. Друго, код нас више не ради и од популарности није имао ништа. Колеге ме саветују да не подилазим ученицима јег то изазива невоље. Треба да радим као што сам то чинио до сада и биће добро. А због мишљења ученика не треба да се узбуђујем, јер директор их не узима озбиљно. То је само страшило за младе професоре. Заправо, рачуна се нешто друго.

Осим тога - објашњавају ми - резултати плебисцита сигурно су фалсификовани. Те глупости написале су неке две шипарице, заљубљене у професора, јер су желеле да му се допадне. Уосталом, можда је професор сам организовао плебисцит за себе, мислећи да ће то да га спасе од отпуштања. Управо би овај записник - даље ми саветују колеге - могао да предам у школску хронику да бисмо могли чиме да се похвалимо за ових двадесет година, или још боље - на основу њега да направимо рекламни летак за кандидате за нашу школу. Па и тако смо сви најбољи професори, само ученици то не знају. Због овога не треба да се секирам. Сви смо најбољи и школа је најбоља. Прва професорова оцена обично је просечна. Сад треба да примим честитку.

Послушао сам колеге. Ставио сам у орманчић легенду о страшном професору и радио свој посао. Кад је директор желео да погледа моје часове, нешто сам на брзину припремао. На осталим часовима радио сам као и раније: кафа, чај, приручник, новине, самостални рад ученика, телефон. Било је онако како су ми и предвидали. Добио сам најбољу оцену. Шта ће ми титула најпопуларнијег професора кад сам најбољи. Ученици су као деца. Желели би чуда у школи. Правилно ће да ме оцене кад одрасту. Сад могу да им се не допадам. Професор пољског језика цени се тек после извесног броја година.

Срести доброг професора

Успешан спој

Моја гимназија није била ни богата, ни нарочито „висококвалитетна“, мислим на ниво знања. Преносило се више знања о животу него типично школско знање. Треба истаћи да ни ученицима, а ни професорима није претерано стало до стицања, односно преношења знања. Можда су једни били уверени да учење и тако ни за шта у животу неће да им користи, а други су можда сматрали да ничему неће моћи да науче гомилу умно ограничене деце. У таквим условима и тако смо сви морали да завршимо пред продавницом животних намирница, размишљајући одакле да скупимо новац за још једну вотку. Веома је могуће да би они бољи ученици некако одскочили од осталих, међутим, огромна

већина била је пуштена низ воду. Али, ево, појавио се зрачак наде, ослонац знања, растеривач мрака, подршка за пријемчиве умове.

Веома неугледна, ниског раста, великог кукастог носа, који је често био предмет ђачких шала, малих зловних очију, јако стиснутих усних усана - госпођа дипломирани професор полонистике. Кад сам је упознала била је већ добро преко четрдесете. И поред тога, имала је много жара за посао, код ње се нису примећивали замор и резигнација, карактеристични за професора с толиким стажом.

Пре свега, по мом мишљењу, показала се као револуционарна полонисткиња, чији су се оригинални и занимљиви часови битно разликовали од напора претходне професорке - веома систематичне, алл која уопште није волела ученике. Петиција директору учинила је да смо добили нову професорку. С једне стране, она је била наша школска мајка, која је од најгорег одељења желела да направи можда не најмирнију групу (то нико не би успео), али солидарну и сложну. Од тога је и почела. С друге стране, тако ревносно се латила нашег културног развоја да смо на крају почели да учимо „за њу“.

Постојао је Кружок живе речи, на којем смо се припремали за културна догађања и похађали кратак курс учења правилног пољског језика. Никоме није пало на памет да се још негде припрема за испит. Помагала нам је да изаберемо школу, саветовала нас је сазнавајући о другим школама из својих извора. Такмичење из романтизма било је круна рада: разбили смо упоредни разред који нам је много пута навођен као пример. Ха, и ко је био бољи?

Не тврдим да остали професори нису били способни за рад с младима, да им је понестало наклоности и разумевања за своје ученике.. Знам да их је било још неколико: професорка математике, али, на крају, понестало јој је енергије. Професорка културе, али понестало јој је стрпљења. Професор историје, али време му је одузело радост живота, професор грађанског васпитања, али природа га није учинила превише осетљивим за проблеме околине... Насупрот њима, мојој полонисткињи нису недостајали енергија и стрпљење, време ју је научило дистанци од себе и света, а природа је обдарила чудотворним оруђем: осетљивошћу, упорношћу и снагом. Веома успели спој.

Агата

Желим да похађам стваралачку школу

Пре средње школе срела сам само две добре професорке - госпођу Елу и госпођу Јоланту. Прва је била професор историје и археолог из љубави. Из ње је избијала огромна страст, па је на крају успела да све заинтересује за свој предмет. На њеним часовима није било могуће да се досађујеш. Захваљујући госпођи Ели почела сам да се занимам за историју - то је био мој први хоби. Осим тога, госпођа Ела имала је смисао за хумор, умела је свакога да посаветује, да за њега нађе времена, али, при том, успевала је да одржи дисциплину.

Неколико година касније пољски језик ми је предавала госпођа Јоланта. Била је традиционалисткиња и покушавала је и мене да научи реду (с малим учинком). Био је то професор који је волео оно што ради, а његов живот био је посао. И поред тога што јој се дешавало да се наљути, те ме је избацивала из учионице што се сувише често јављам, иако ми је систематски снижавала оцене за ружан рукопис, приморавала да учествујем на школским приредбама и да учим напамет (онако, за сваки случај) текстове на представама мог одељења, ипак, госпођу Јоланту увек сам поштовала. Због чега? У то време она је била једини професор који је с нама остајао после часова, организовао додатне часове, школске новине - њена савесност и посвећеност мобилисале су нас за рад.

Прећуткујем остале професоре, јер готово ништа нису радили или су били толико незаинтересовани за посао или уопште нису имали времена за нас. Укратко, жао ми је што сам их срела. И поред тога, школу сам завршила с врло добрим успехом. За мене је био важан предмет, а не професор.

Желела сам да идем у средњу школу у којој ће да влада стваралачка атмосфера, где ћу да сретнем људе који су орни за учење и рад. Нису ме заплашили захтеви професора а ни то што већини од њих уопште није важно шта говоре. Навикла сам. Разочарали су ме моји другови и то што се у школи готово ништа не догађа. Професори не умеју да преносе знање на занимљив начин, приморавају нас да бубамо неважне детаље и уопште не разговарају са својим ученицима. Ту се свако на свакога прси. Све то довело је до тога да ми учење у школи не причињава никакво задовољство, а часове одрађујем аутоматски и без ентузијазма. Размишљала сам да променим школу, али свуда је слично.

Моји контакти с професорима су добри кад наиђем на рођене професоре, који живе за посао, који себи не опраштају, с омладином су, а не поред ње. Професор треба бар да се труди да ствара

привид да га занима оно што ради. Мора да разговара с младима, да посвећује време барем онима који се залажу, да искористи потенцијал који лежи у ученику, да му да шансу да се исказе. Моји лоши односи с професорима произлазе из тога што су од мене престајали да очекују било шта, а ја сам, опет, губила жељу за било чим. Једноставно, што сам старија све више ме нервира што су тако крути, без смисла за хумор, не прихватају никакву критику, а толико су незаинтересовани за посао и ученике да просто мораш да их молиш да нешто кажу.

Габи

Необично су занимљиви професори који прекидају часове причама које се тематски разликују. На пример, водимо разговор на тему „Да ли мушкарци воле цвеће?“, после чега пада виц о плавуши и лифту. Многи наши профани имају разне духовите досетке, на пример: „Нек дежурни приђе урни“. Захваљујући томе, долази до опуштања на дугом и досадном часу. Многе од тих досетки касније и сами употребљавамо у животу. Могу да наведем још смешних понашања професора. Захваљујући томе, досадни часови остају упамћени до краја живота. Такве ствари памте се веома дуго, помажу нам да дођемо до закључка да су и професори људи јер праве исте гафове као и ми. Професори, упамтите, смех је здрав!

Евелина

Од првог дана обратила сам пажњу на њу. Ишла је у зборницу с осмехом па лицу и изгледало је да је срећна што је почела нова школска година. Чудно. С временом сам је ближе упознала и уверила се да је идеални професор. Уме на веома занимљив а, истовремено, и оригиналан начин да преноси знање, једноставно, има смисао којим су обдарени само малобројни. Осим тога, интелигентна је и начитана. На сваком часу прича разне анегдоте које ми помажу да боље разумем дату тему. Импонује ми њено понашање. Искрена је, што значи да се исто понаша у школи као и ван ње. Има велики смисао за хумор и опуштена је, а, при том, веома строга. Треба признати да се ретко среће професор који поседује ове три особине.

Глорија

Буди професор бар једном

Професорски позив је ваљда једно од најтежих занимања на свету. Мало ко има тако огроман утицај на развој људи. Под утицајем професора просечно смо од седме до деветнаесте године живота. У том периоду најпријемчивији смо на спољашње утицаје (како негативне, тако и позитивне), по сваку цену трудимо се да себи нађемо пример за углед. Ретко који ученик ће да призна да је његов идол професор, иако се многи у дубини душе диве свом педагогу. Нажалост, све је мање професора достојних дивљења, чија је слика такозвана данашња омладина.

Какав треба да буде идеални професор? Наизглед лако питање, али може да нам ствара велике невоље. Јер, ако се присетимо слике свог омиљеног професора и детаљно га проанализирамо, закључићемо да и тај човек има мане и, кад бисмо могли, многе ствари бисмо код њега променили. С једне стране, знамо да нико није савршен, али, с друге, не задовољавају нас половиности.

Постоје два типа професора које обожавам. То су два парадоксално екстремна случаја. Први тип. На час касни петнаест минута, али све надокнађује одушевљењем с којим почиње час. Не држи час, он га прича, а то чини не само зато што је то његов посао. Не, само отварање појединих тема за њега је задовољство, а занета публика у личности ученика само је додатак који он, чини се, не примећује. Оцене даје само зато што мора (то обично ради у последњем тренутку). Кад би од њега зависило, ослободио би оне који нису заинтересовани за предмет. Само што би на његовом часу сви остали.

Други тип. Професор који увек долази на време, уредан, сваког ученика зна по имену, презимену и знању. Овај професор је наизглед строг, али заиста њему је само стало да ученик нешто научи. Веома се труди, увек има времена да објасни нејасноће и проблеме.

Оцене уписује систематично, на сваком часу пропитује само једног ученика и увек је присутан у школи.

Две различите личности, а ученици их подједнако воле. Шта је узрок томе? Да ли природна потреба да ученицима посвети пажњу (други тип) или можда жеља да на часовима буде мало опуштеније? Одговори могу да буду различити, али утисак је један: нема половичности.

Ћутљива

Зашто не могу да будем ауторитет за своје ученике

Опет нема ништа од мојих намера. Планирао сам један сат за разговор о професору који би могао да буде ауторитет за ученика, а то питање претресамо већ другу седмицу. Спреман сам да то радимо још два месеца. А ја ћу управи морати да објашњавам због чега не остварујем образовни програм, већ се ужасно вучем. Полонисто, не буди корњача! Али, то није пољски језик, већ етика. Не могу да прекидам разговор примедбама да нећемо све да стигнемо до матуре. На часовима етике млади имају потребу да причају, тим пре што је тема за њих тако важна. На другим часовима није ми дозвољено да о томе разговарамо - па зна се да се о колегама не воде трачеви. Осим тога, градиво чека, треба остварити програм. Имам жељу да ту тему затворим предлогом да остатак своје истине о професорима представе у матурском програму. Међутим, не могу то да им кажем, јер знам да ће сваки васпитач да учим све да најважније ствари никад не изађу на видело. Осим тога, они су тек у другом разреду и неће да чекају до матуре.

Сам сам крив. Прохтеле су ми се нове методе учења. Уместо да радим по „дефиницији кључних појмова“, или једноставно да издиктирам белешке, донео сам у одељење успомене Хермана Хесеа *Из мојих ђачких дана* и школску проблематику почео да илуструјем примерима из пишевог живота. Самостално, или уз помоћ ученика, приказао сам неколико сцена, показао како је Хесе упамтио омиљеног професора. Желео сам да објасним колико је за интелектуални развој ученика важно да успостави тесну везу с професором. Објаснио сам им да није добро да се супротстављају школском ловцу на душе, јер, без сарадње с ауторитетом, за младог човека ништа добро неће да произађе. На крају, замолио сам одељењског лектора да, са жаром у очима, односно као обично, прочита најјачи одломак Хесеових успомена. Занет, слушао сам:

Необично успешна, а, при томе, тако фина веза духовног вође и даровитог детета, директора Бауера и мене достигла је пуни процват. Чудан, готово одбојан старац, с бројним каприцима и смешним особинама, који је тако осећајно и тужно гледао испод свог уског, зеленкастог бинокла и из своје дуге луле непрестано пунио димом нашу тесну, препуну учионицу, постао је за мене вођа, узор, судија, обожавани полубог.

Рекао сам да последње речи прочита још два пута, да их сви добро чују и упамте. Затим сам, као малој деци, објаснио да онај ко у својој школи није нашао таквог професора треба дубоко да се замисли над собом или да одмах изабере једног од многих професора који овде раде или да што пре промени школу. С променом школе мало сам претерао, али некако ми је то само излетело, јер Хесеов текст већ извесно време читам као *Библију*. Још сам додао да саосећам с онима који стичу знање без божије помоћи или духовног учитеља. Без помоћи професора сакупиће кукољ, а не пшеницу, узалуд се труде и муче тело, јер само троструко уже (ученик-професор-школа) има шансу да издржи терет пријемних испита за студије. Кад се изгубе у савременом свету, увек ће да чују глас свог професора: „То је пут којим морате да идете!“. Уместо планираног разговора, час се завршио мојим монологом, док је задатак ученика био једино да припреме („Само за вољне, понављам, само за вољне, нема никаквих оцена.“) кратак текст о свом духовном учитељу (надао сам се да ће неко да опише мене) или да објасне зашто га још нису нашли и шта намеравају да ураде по том питању („Анонимно, не треба да се потписују.“).

Одмах су ми донели читаву хрпу радова. Признаћу да у њих дуго нисам завиривао, јер ми се једноставно није хтелo. Међутим, пошто се на часовима етике стално постављало питање ауторитета професора у вези с разним догађајима у школи, најзад сам морао да се упознам с оним што су написали. У истом тренутку сам зажалио што радове нисам одмах прегледао.

Прочитао сам и... променио поглед на свет. Осетио сам потребу да напишем песму. Нисам је довршио, јер кад је читам нервира ме што нема тачке на ј. Уопште, цела ствар ми изгледа недовршеном. Требало је да будем ауторитет, а постао сам аутор. Песма је графоманска, али нисам био у стању да се винем на највиши врх Татра. Морао сам да се задовољим малим брежуљком с којег сам покушавао да видим врх с одстојања, с обзиром на чињеницу да за ученике нисам ауторитет. То је мучно, осећам се као да је у мени нешто умрло.

СМРТ ПРОФЕСИЈЕ

кад оде ученик
видећеш да већ одавно није жив
његова присутност дошла је прекасно
учио си га да чита и пише
а он ти је говорио да се не прихваташ
стиховања живота
непотребно си увлачио мисли у плућа
- између тебе и њега
није било бола у грудима
свако ко те је видео
постајао је хладан и миран
одлазио је...(стих одбачен)

Сва срећа што нисам применио стари трик полониста, то јест образложење да, по пропису, професор има на располагању три недеље за проверу писмених задатака. „Прво, као што знамо, све рокове рачунамо с првим даном наредног месеца. Према томе, ако је писмени рад био шестог марта, онда термин тече од првог априла. Први април, то јест априли-ли узрокује да се термин пребаци на први мај, а то је Дан рада, значи нерадни дан. Стога, ако желимо да утврдимо тачан први дан у месецу, наш термин морамо да померимо на први јун, а онда је Дан детета, после чега долази школски распуст. Према томе, прописи омогућавају да прегледате задатке тек наредне школске године. Ипак, из сажалења, доносим их пред крај школске године, само не питајте кад, јер то радим због своје добре воље." На часовима етике углавном влада добра воља, не само професора већ, пре свега, ученика, јер је то необавезан предмет.

Запажања ученика изгледају као извештај Највише контролне агенције, а требало је да буду шаблонске белешке. Уз то, нису морали толико да се труде, радили су онако, не за оцене. О чему се ту ради? Стављам радове дубоко у ташну, да их нико не види, тим пре што су многи потписани именом, презименом или свима познатим псеудонимом. Потписи нервирају. Нису то анонимне оптужбе без основа, већ написмене чињенице. Да ли су упућене мени? Да ли су о мени? Сигурно да јесу. Како да препознам себе? Како да изађем пред одељење кад знају ко сам. Некад сам мислио: „Добро је што нисам као и остали". У послу сам видео свашта, али увек сам понављао: „Ја нисам као остали". А сад је све изашло на видело: исти сам као и остали. Ученици примећују да сам се променио, иако ја то још не видим. Нисам учитељ и пријатељ, ја сам извршилац. Ако за њих нисам учитељ и пријатељ, онда их ничему не учим.

Стављам слушалице и слушам плоче Молесте - поклон од ученика.

Кад завршиш школовање, имаш срећу а не квалификацију.

Добро пева Молеста. Ученици су писали о мени. Праве се као да је то професорка, као господа професорка хемије или математике, али то сам ја, њихов професор пољског језика. Добро пева Молеста.

Размишљајам шта сам научио, ко је био мој професор.

Размишљајте, размишљајте, сви размишљајте. Само, момци, промените наслов ове песме. Не „Шта је учење“, већ „Много лупета без ауторитета“. У овој песми није реч о томе шта је учење, већ о томе какви су људи и шта уче. И шта ће од тога да буде? Израста генерација која се не поистовећује са школом. Момци, певајте даље, да и ја послушам.

Сећам се школе из које ништа нисам понео,
Само сам родитељима срамоту нанео.

Да, шта ће да кажу родитељи? Немају времена за разговор, гледају оцене, остало их не занима. Проблем настаје само онда кад су оцене лоше. Песма се завршила. Свирајте даље. Послушаћу другу.

Не допусти да неко на тебе има штетан утицај.

Изгледа да је то песма за наркомане. Многи људи узимају дрогу због школе.

Нека ти узор буду они које сматраш мудрима.

Исправно. Глупе не треба опонашати. Како да разликујеш мудрог од глупог? Ко је глуп, а ко мудар професор? Шта предлагате?

Срце и душа морају да буду искрени. Дошло је твоје време, сад ти бираш.

То је Молеста, уџбеник етике многих мојих ученика. Њихов ауторитет и духовни вођа. Штета што то нисам ја.

У потрази за ауторитетом

Ко кога мрзи

Професор. Заиста фантастичан позив. Само није баш за мене. Нисам мазохиста и не маштам о томе да свакодневно неколико десетина идиотских, разузданих, бубуљичавих малолетника упире прстом у мене и да ме исмева, ни не кријући свој однос према мени, мојем послу...

Човек се мучи целог живота. У почетку му се још чини да то што ради може да има неки утицај на историју човечанства. Међутим, после неколико година рада с младима, типичан професор не само да пати од психичких тегоба већ једва саставља крај с крајем и мрзи школу исто а можда и више него његови ученици. Не, то није све. Професор је човек лишен сваке вере. Некад је говорио да воли омладину, да верује у узвишене идеале... Данас је несрећник који у свом послу не налази никакво задовољство, а да не говоримо о страсти.

Кад посматрам неке професоре, заиста ми их је искрено жао. Мора да је ужасно кад целог живота говорите једно те исто, а да ниједном не наиђете на ученика који се бар претвара да вас слуша. Наравно, можете да покушате другачије: насиље, пропитивање, избацивање са часа, позивање родитеља... али, то је толико непријатно, а, при томе, само наизглед успешно.

Ћутљива

Да, не може да се сакрије да...

Кад сам се припремала за средњу школу, водила сам рачуна о неколико чинилаца: нивоу наставе, матурским оценама претходних годишта, опремљености учионица, атмосфери која влада у школи, мишљењима познаника и своје маме, која је свршени ученик ове школе. Морам да признам да је професорски кадар бољи од оног који сам имала раније, иако смо теоретски били најбољи у граду. Већина професора зна свој предмет и уме да нас за њега заинтересује. Раније је било другачије. Нико из мог претходног одељења није волео већину наших професора, били су непријатни и водили су рачуна само о СВОЈОЈ задњици. Једини професор којег смо заиста поштовали била је професорка математике. Умела је тако да заинтересује за свој предмет да никад није морала да нас умирује, јер је свако радо извршавао задати посао. Искрено ћу да признам да је то једини професор који је знатно бољи од ових које имамо данас. Наша „драга“ госпођа професорка ништа не уме да објасни, а, уз то, страшно је саркастична и осветољубива. Сваки час с њом је прави хорор, а свака добијена битка је огромни тријумф о коме се прича целе следеће недеље.

Поменућу још једног професора, боље ред, професорку хемије, из моје бивше школе. Пре часа сви су се тресли од страха да неке не зада контролни рад. Стрепели су и они који су имали лоше и они који су имали добре оцене. Професорка је умела толико да се наљути на ученика да му је давала јединицу (на пример, што је погледао друга иза себе) и избацивала га са часа. Штавише, кад се изнервира, умела је ученика да назове дебилом, глупаком, сељачином и смрдљивцем. Срећом, ту школу сам већ завршила и више не морам да се свађам с професорком хемије.

Већина особа из мог садашњег одељења не воли професорку... На нашу несрећу, виђамо је три пута недељно. До сада се нико није усудио да прекине њен час, да одложи контролни задатак или да се обрати ако није питан, а да не говорим о бежању са часова. Пре сваког часа сви се детаљно подсећају последњих тема и упоређују своје домаће задатке с другима. Ја мислим да наша професорка добро предаје и, да није ње, сигурно је да бих о медицини једино могла да сањам, али сад сматрам да је то сасвим реално.

Пре поласка у средњу школу разговарала сам с мамом више пута о њеним младалачким годинама. Обожавам да слушам њене догодовштине из средње школе. Ту је склопила многа пријатељства која, упркос протеклим годинама и променама којима смо окружени, трају до данас. У школи се држала свог друштва које се састојало од особа из разреда. А школске дане спомиње као најлепше тренутке живота. Веома лепо се изражава и о својим професорима. С неким и до данас одржава везу. Желела сам да имам исте успомене као мама, исто друштво као и она, јер раније никад нисам могла да нађем такве пријатеље. Желела сам, такође, да заволим своје професоре. Нисам успела. С тим људима сам већ дуже време, а с неким, практично, нисам изменила ниједну реченицу. После школе још се ниједном нисмо срели. Истина, кад смо у школи, узајамно се помажемо и бранимо, али то није оно о чему сам маштала. Бојим се да, у случају да некад својој деци причам школске догодовштине, нећу имати много тога да им кажем.

Ваја

Осећам нетрпељивост према једном професору. То ми веома отежава да учим предмет тог господина, тим пре што је то веома опширан предмет и морам да се мучим пет сати недељно. Тај господин не може да се воли. Штавише, понекад имам утисак да знам више од професора. Било шта да га упитам, господин професор каже да сама проверим. Сматрам да је он на часовима због тога што зна више од нас и што то знање треба да нам пренесе. Међутим, изгледа да је погрешно професију.

Марта

Гог или педагог

Данас већ мајстор свог заната, истину говорећи, никад не престаје да буде ученик. И по завршетку високих студија, вредних највеће хвале, мора стално да се усавршава. (Тадеуш Котарбињски, Васпитавање и образовање)

Износим многе теорије, а ученици их записују. Затим читам њихове белешке и не препознајем себе. Ја то нисам рекао. Ипак, морам да признам, то је моје. Тако ме је ученик разумео. Тако сам га учио. Данас завршавам годину у којој сам био разредни старешина. Сумирамо заједнички рад. Какав сам био професор? Разговарамо о томе. Неколико особа води белешке, иако не треба. После часа тражим свеске, јер желим да погледам шта су написали о мени и мојем предмету. Три особе ме хвале. То је добро. Савесно урађена белешка, сјајни ученици. Али, четврта белешка некако је чудна. То није било на часу. Нисмо правили никакве табеле. Шта је то Ула смислила?

ПЕДАГОГИЈА	ГОГИЈА
свесна и целисходна васпитна делатност	скуп средстава и метода
сарадња	усамљеност у раду
теорија и њена примена	теорија
ангажовање	пасивност
дискусија	монолог
извођење закључака	информација
отвореност	затвореност
васпитавање	подучавање

Сваки штап има два краја. Ја сам задовољан својим радом. А моји ученици? Где треба да ставим свој потпис? Да ли сам теоретичар васпитања? Да ли сам тежим циљу, јер знам да нико то боље од мене неће да уради? Да ли сам усамљени дугопругаш или трчим заједно с осталима? Ко ми прави друштво на путу васпитавања омладине? Да ли само колеге из зборнице или и ученици? Чиме се бавим - гогџом или педагогијом? Има ли на часовима разговора или само мојих монолога? „Не учите, не радите, не желите..." - каква пасивност с моје стране. Критика је беспосличење. Ја ништа нисам радио на часовима, а ученици су правили белешке. Ја сам говорио монолог у којем сам причао о својим успесима у овој школској години, а један ученик је бележио разговор свог срца. Тешко ми је да у тој белешци препознам себе, али осећам да се негде у њој налазим.

Гог

За мене је то био шок. Упорно се бранећи од истине пред којом сам се налазила очи у очи, запитала сам се још једном: „Да ли је то могуће?" Неконтролисаним урођеним рефлексом узвикнула сам: „У помоћ!!! Она ће да нам предаје!!!"

И десило се. Одузета, немоћна да задржим догађаје који су трчали спринтом, села сам на своје старо место у средњем реду. Са сетом сам погледала столицу и клупу које су за мене биле симбол везе с прошлошћу. У учионицу је упала „будућност". На ученике је пала сенка ужаса. Сви, парализовани страхом, гушимо уздисаје, али гомиламо најгора осећања: огорчење, мржњу, гнушање и једну велику непознаницу. Одлучила сам да проценим своје оружане снаге. Погледала сам тридесет и седам осталих ученика, а затим сам полако бацила поглед на непријатеља. Како се убрзо показало, нисам била спремна за тај окршај.

Погледи су нам се укрстили. Мале, лукаве очи прелетеле су преко мог лица, затим су грубо отвориле лобању, изазивајући превртање ганглија. То је било превише. Прихватила сам једину разумну позицију под називом „ја сам ништа“ - оборила главу и загледала се у клупу (никако из радозналости). То ме је спасло. Ослободила сам се притиска хладне снаге која леди крв у жилама. У току тих четрдесет пет минута чекало ме је још много битака. Прву сам потпуно изгубила. Ударац у гонг означио је другу рунду.

Њене речи испуњавале су учионицу као лепљива, слатка густа маса. Злобан поглед и веома мио осмех ишли су упоредо с нашим ратом. Са сваком њеном иритирајући спором и јасно изговореном реченицом растао је бунт у мени. Осетила сам се јаком, веома јаком. Снага је покуљала из мене с таквим блеском да се на тренутак у просторију пробио зрак сунца. Тај тренутак трајао је предуго. Професорка је већ стигла да угаси извор непријатељске енергије и напала је с поражавајућом жестином: поставила је питање. На тренутак ми се учинило да је са мном готово. Штета што није трајало дуже, можда би установили смрт. Боже сачувај. Мисли су се повратиле: „Морам нешто да кажем, али шта? Немам појма. Мозгу, ради! Душо, ради! Срце, ради!“ У њих сам полагала све наде. Ништа није помагало. Ситуација је била безнадежна. Сви органи, до сада тако верни, отказали су. „Боже, како сам глупа! Ништа немам да кажем... Али, нећу јој то рећи. Можда ћу да се правим да нисам добро чула питање, и тако ћу да добијем драгоцену време.“ Проверена стратегија. Замолила сам да понови питање. „Десило се. Опет исто!!!“

На крају, склепала сам кратку, доста садржајну реченицу (ваљда на тему) и дрхтавим гласом изрекла је на суд одељења. Преко лица јој је прелетела гримаса ниподаштавања. „Немаш више ништа да нам кажеш?“, готово је запевала. Нисам имала. Цело друштво у учионици задржало је дах. Мождани олујни облаци лебдели су испод таванице, подрхтавајући од напетости. Није стигла интелектуална помоћ. Телепатија је изневерила. [...] И, ето тако, кости су бачене, билијарске кугле разбијене, први домино је пао. То сам видела. Ловила је следећу жртву. „А ти? Шта мислиш о излагању колегинице?“

Марта

◆◆◆

Кажу да је физика као и математика: или се воли или мрзи. Обично се мрзи. И том мржњом треба да се супротставиш професору - који сјајно зна тему и са одстојања осећа колико је ђачко незнање. Штавише, некад сам веровала да превише дуг боравак у школској средини изазива трајну промену личности, хе, садистичке склоности. Сматрала сам да обичан смртник нема шансе у борби с особом која предаје физику.

Можда је то због тога што у кабинету за физику нема правих столица. Седимо на неким столочицама без наслона, клатећи се иза клупа као иза барикада, а школска помагала стрче испред нас као топови. Госпођа професорка има јаркорићу косу и веома продоран глас. Од самог почетка остављала је на нас снажан утисак. Јадне, дезоријентисане „мачкице“, које су, у складу са школском политиком, готово сви професори миловали по петнаестогодишњим главицама, мора да смо жалосно изгледале несигурно окрећући носеве према њој. А физика је као командант кога спопада бес кад примети несигурност или, не дај боже, страх. Али, то нисмо знали.

Дакле, на првом часу, невиним погледом гледамо према њој, планирајући (у случају потребе) да својим младим годинама дамо посебну драж. Отуда, скромно спуштамо поглед, кад нешто пита одговарамо тихо, веома тихо, тако да пробудимо матерински инстинкт, старатељску бригу. Ништа погрешније! После неколико тренутака атмосфера постаје неподношљива. На крају, професорка праска:

- Смирите се - виче. - Код мене неће бити лако. Ово је средња, а не основна школа. Да сам желела да радим с децом остала бих васпитачица! Седим паралисана страхом. Али, то још није крај.

- Ред мора да постоји. А ако ме не будете слушали, ја ћу вас пацификовати! ПАЦИФИКОВАТИ! Знате ли шта то значи? Ако не знате, онда у „Вестима“ погледајте извештај с Косова!!!

У тренутку сам се сетила да, у ствари, уопште нисам ни желела да идем у средњу школу. Шта ја овде радим??? Размишљам о томе како ме чекају две године учења физике, писмени задаци (какав ужас), изласци пред таблу. И пролази ме језа. Ако то издржим - бићу велика.

С временом, показало се да је преживљавање физике осредње јунаштво. Сви принципи, које је одредила госпођа професорка, улазили су глатко у главу. А, принципи су, заправо: она је у праву, ми

нисмо. Као у сваком рату, било је тешко - многи су пали, многи задобили озбиљне ране. Међутим, никад, па ни кад је изгледало да ће угљеноводонична армија од нас да направи питу, нисмо сумњали (а можда само ја) у свог команданта. И данас, као борац, чезнем за војевањем.

Јулија

Обликовање идеалног професора

Драги учениче/Драга ученице!

Молим вас да попуните доленаведену анкету која ће да ми помогне да поставим дијагнозу односа омладине према типичном понашању професора. Твоја запажања омогућиће ми да се поставим према проблему и да извршим евентуалне промене у својем стилу рада. Анкета је потпуно анонимна.

СТИЛ РАДА ПРОФЕСОРА	ДА	НЕ
Не толерише кашњење на часове		
Пропитује и пред таблом и у клупи		
Прихвата твој предлог теме из које би желео да одговараш		
Систематично задаје и прегледа домаћи задатак		
На часу прави малу паузу за гимнастичке вежбе		
Ученицима даје свој приватни број телефона		
Јавно образлаже разлог за оцену коју је дао		
Јавно чита оцене које си добио/добила		
Пије кафу, ужина на часу		
Ученицима задаје самосталан рад, јер мора нешто хитно да уради		
Дешава му се да изађе са часа		
Остваривање главног циља часа прекида забавним причама из свог приватног живота		
Воли да зна шта те занима		
Хоће да поразговара с твојим родитељима		

СТИЛ РАДА ПРОФЕСОРА	ДА	НЕ
Не дозвољава преписивање на писменим задацима		
Жели да устанеш кад с тобом разговара		
Не трпи кад му се супротстављаш или имаш сопствено мишљење		
Труди се да држи занимљив час		
Савесно се придржава програма, не воли инвенције		
Стало му је да његови ученици умеју самостално да раде		

Материјал је припремљен уз помоћ твојих колега који похађају часове етике. Захваљујем што сте попунили анкету.

Пошто су ученици попунили анкету, уписујући разне примедбе, био сам приморан да припремим другу верзију.

Обликовање идеалног професора по други пут

Драги учениче/Драга ученице!

Молим те да даш свој предлог професорових особина које прихваташ (позитивне особине) или стави примедбе на оне које ти се не допадају. Дољенаведену анкету уради потпуно анонимно.

ПОЗИТИВНЕ И НЕГАТИВНЕ ОСОБИНЕ ПРОФЕСОРА	ДА	НЕ

Материјал је припремљен уз помоћ твојих колега који похађају часове етике. Захваљујем што сте попунили анкету.

Поклон

Професор од ученика добија цвеће. Уколико је то један цветић, можемо да га оставимо у школи. Ако је неколико, можемо да их поделимо радницима администрације и послужитељима. Ако добијемо много цвећа, на располагању треба да имамо аутомобил. Академска размишљања. Нисам добијао цвеће, само презерватив. Лепог тајландског меду с ушима, милина да га погледаш.

Откуд помисао на презерватив? Знамо да је човек сам себи крив. Заиста, желим да кривицу свалим на ученике, на њихов простаклук и недостатак васпитања. Међутим, не могу, јер ми савест шапуће да је то моја кривица. Анализирам ситуацију. Шта сам недавно говорио на часовима одељењске наставе? А, да. Објашњавао сам кинеске принципе даривања. Уопште, био сам луд за конфучијанизмом. Треба да учимо од Азијата. Европа нестаје. Правац цивилизацијског развоја одредиће Азијати. Тако сам говорио. Ево последица.

Медутим, зашто презерватив? Знам. Дариваном поклон треба да пружи шансу за развој, да га физички и духовно оснажи. Поклон је заједничка нит разумевања две особе. То је игра страсти која значи исконску духовну снагу. Најпре, ко жели да дарује мора да постигне унутрашњи мир и спокој. Затим, треба да одреди особину коју жели да развија: пријатељство, приврженост, поштовање, оданост или уважавање. Онда треба да се позабавимо тиме коме се поклон намењује: захваљујући нашем поклону за успомену, нека тежи да достигне идеал у испуњавању обавеза за опште добро. Тако сам говорио, не другачије.

Трудио сам се да будем добар професор. Желео сам да водим праве часове, а не да губим време на попуњавање дневника. И, долијао сам. Ученици су размишљали према принципима конфучијанизма и закључили да нас, захваљујући презервативу, повезује потреба за лепшим животом.

Чекај, чекај..., није на одељењској настави. То је био неки други час. Ја им само предајем пољски језик. Не сећам се да смо се бавили нечим другим осим лектире. Према томе... Не опраштам им такве представе. То је безочност. Како им је то пало на памет? Ух, испитаћу, проверићу. Биће озбиљније, много озбиљније. Само да колеге не сазнају да меда с ушима...

О, ево мојих ученика. Добијам цвеће и вазу. Наравно, то је прави конфучијанизам. Цвеће и ваза учвршћују везе међу људима. Овакви поклони су доказ познавања принципа који успостављају исконски поредак. Без цвећа нема Дана професора. Добио сам цвеће, значи да се одељење хармонично развија. Без цвећа немогуће је достићи људско савршенство. Само, шта да радим с толиким цвећем? Оставићу га у школи. Задржимо *status quo*. Место за цвеће је у школи. Воду у вазу и цвеће унутра. Готово.

А шта да урадим с презервативом? Па ништа, понећу га кући. Користиће. Али, кришом. Жени ћу да кажем да сам купио специјално за њу. Биће лепо. Добра идеја, зар не? Имаћемо *rendez-vous*, као у стара времена. Са цвећем тај трик неће проћи. Зна да је за мене, а не за њу. Али, презерватив је нешто друго. Неће се сетити, нико се не би сетио да је то поклон од ученика.

Које је то одељење? Морам добро да га запамтим. Презерватив? Хе, хе. И то из Азије. Баш како волим. Да, да, даровите хуље.

Гимназијалац - гора врста ученика

Први час одељењске наставе. Пажљиво посматрам ученике и трудим се да будем строг. Чекао сам их неколико година. Већ дуго нисам био разредни старешина. Због реформе образовања, прошле године нисмо имали упис у школу. Настале су нове школе - гимназије. Испред мене управо седе свршени ученици гимназије. Иако су примљени у средњу школу и

формално били средњошколци, обично се називају гимназијалцима. Средњошколци су у трећој и четвртој години, у првој години су једноставно гимназијалци, односно гора врста ученика.

Нисам ја то измислио. Тако се каже. Због чега? Зато што су у средњу школу први пут дошли ученици који немају знања, а овладали су само једном вештином: решавањем тестова. У средњој школи се, међутим, углавном не примењују тестови, нарочито не по избору. Средњошколац мора да зна више него да на срећу означи одговор. Учење није лото. Према томе, имамо проблем. Чијом кривицом?

Прошле године кренуо сам у извиђање. Запослио сам се у гимназији да бих се упознао с програмом нове школе и - како се то каже - да покушам да у њој испечем занат. Нећу ваљда да питам ученике шта су учили у гимназији, а шта нису. Морам све да осетим на сопственој кожи. Стога, радио сам у гимназији. Из чега се тај посао састојао? Заправо, бавили смо се једино решавањем тестова за пријемни испит. Сви остали часови само су нервирали ученике и родитеље, као и управу школе, која је била искључиво заинтересована за добре резултате испита, а не учењем, васпитањем или вежбањем умећа рада у групи. Оно што нема везе с гимназијским испитом, не рачуна се. Сувишан терет.

Сви, и професори и ученици-средњошколци, знали смо да ће код нас да дође такозвани гори ученик. Неприпремљен за рад у средњој школи, неспреман за самостално стицање знања, неспособан за иницијативу. Како с њим да радимо, како да се дружимо? Као професор етике, уосталом једини стручњак за тај предмет, осећао сам обавезу да са средњошколцима поразговарам о опасностима у вези с доласком гимназијалаца.

Утврдили смо сјајан план деловања. Прво, да овладамо чопором дивљих створења. Пошто једне године није било уписа, биће више нових одељења, па првака може да буде исто колико и школских „ветерана“. Спорили смо се да ли треба да применимо методу Макијавелија, то јест „за гушу“ и кратко стиснути, или лењинистичку, то значи пронаћи и елиминисати друштвено штетног појединца - прљавог патуљка реакције, или стаљинистичку - у свакоме видети непријатеља?

Друго, одлучили смо да покажемо добре обичаје средње школе. Учитељ је професор, док је за прваке господин професор. За нове ученике школски прописи су светиња. „Ветеран“ може себи да допусти одступање од прописа, али „гуштер“ мора да поштује све од А до З, укључујући и интерпункцију. Осим тога, млади ученици могли би старијима да говоре „добар дан“. У сличном тону, на часовима етике разговарали смо још неколико недеља. Створили смо етос средњошколца који гимназијалцима мора да се наметне силом. У случају потребе нећемо дозволити „иматрикулацију“ или...

Теоретисали смо и додавали нове килограме терета на плећа још непостојећих ученика првог разреда. Учествовао сам у тим разговорима, јер сам имао сличне планове. Сазнао сам да ћу по други пут да будем разредни старешина, те сам размишљао о новој концепцији васпитавања - узорној методи образовања, у европском и националном духу. Само ми дајте људе - мислио сам - и направићу папину телесну гарду.

Најзад, дошао је тренутак првог сусрета. Мислио сам да ћу да уђем у учионицу, бацим претећи поглед профе сигурног у себе на групу престаашених дечака који се ни у шта не разумеју. Међутим, у учионици сам затекао младе, насмејане људе, сигурне у себе. Можда су били само мало узбуђени. Али, не због школе. Разлог су биле нове колеге, непознате девојке, нови дечаки. Ни у ком случају страх од школе. Чинило ми се да преда мном седи група посланика Самоодбране, а не несрећни ученици првог разреда.

„Шта се десило?“ размишљао сам, „где је нестао страх од мене? Где је природни, лепи страх од средње школе? Шта то треба да значи?“

У зборници је врело као у кошници.

- Какви су ово ученици? Гурају нас. Не склањају нам се с пута. Јесте ли видели, нису нам дозволили да изађемо из учионице, први су почели да излазе?

А гимназијалци су радили по своме. Нису се плашили. Нису осећали природни страх од професора. Зашто? Настале су разне хипотезе. Највише присталица добила је теорија колеге који је доказивао да је разлог у томе што су гимназијалци већ једном променили школу. Из основне школе прешли су у гимназију. Према томе, знају укус промене. Само првих дана човек се осећа изгубљеним, затим се понаша као код своје куће. Све познаје и никога се не боји. Кад неко први пут мења школу не зна како то изгледа, дуго се боји и смерно стоји пред професором. Можда је такав механизам прорадио код гимназијалаца. За њих је промена школе ситница.

Доста брзо сам се привикао на њихово природно понашање, слободу и сигурност у себе. Схватио сам да су другачији, као што су увидели и остали професори. Горе је било с ученицима старијих разреда. Дуго нису могли да схвате и сигурно још не схватају зашто тако благо поступамо с ученицима првог разреда. У њихово време то...

Иако су у првом разреду новајлије, у ствари су искуснији од средњошколаца. Њихове старије колеге ће тек на студијама по други пут да осете укус новог образовања. Према томе, ако неко не жели прваке да назива средњошколцима, нека их назива студентима. Тај назив веома им одговара. На наредном часу етике и о томе морам да поведем рачуна.

Средња школа - чудна врста школе

Једину реч коју сам могла да изговорим је „чудно“. Ништа више. Нема ту ничег што бих могла да назовем нормалним. Шта се овде дешава? О чему је реч? Какав је то феномен?

Седим у учионици број један, а тамо се између статуа Аполона покреће фигура која залива цвеће. Пролазе минути, а биљке и даље заливају. Следећих пет, седам, девет минута, вода тече потоцима. „Ту нешто није у реду“, размишљам, лик одједном ставља у страну флашу и као претворен у стуб соли гледа у зграду иза прозора. Пролазе минути. На крају, тргнута изненадним импулсом, окреће главу према клупама и, снажно облизујући усне, пита: „О чему сам ја говорила?“ Звоно.

Десет минута одмора. Десет минута у окружењу СРЕДЊОШКОЛАЦА који би нас најрадије сопственим рукама избацили из школе. Слика погледа пуних мржње, који су прелазили преко другова и другарица из истих разреда, на мене је деловала одбојно. Мене не гледају као њих, али ме нервира њихов укупан однос према нама „гимназијалцима“. То изгледа као пресуда, као смртна казна за невину особу коју су једноставно увалили у нешто. И нас су УВАЛИЛИ. Ми смо жртве реформе просвете. По мишљењу оних који управљају - стадо животиња које никоме нису потребне, са којима непрестано можеш да експериментираш. И они, СРЕДЊОШКОЛЦИ, који се сматрају културним и толерантним, такође не виде ништа што нас разликује од животиња. Као антисемити Јевреје, тако и ОНИ желе да нас униште у зачараном кругу мржње. То није у реду! Није морало тако да буде! Не треба тако да се поступа с другим људима! Чему писма која нас оптужују за хулиганство? Зашто погледи пуни мржње? Због чега заједљиве примедбе? Зашто коментари? И међу њима има црних оваца! И оних што жврљају зидове, што пију, пуше и „фиксају се“. Неки можда воле да играју у том малом позоришту, али ја не. Није за мене недостатак толеранције. Није за мене недостатак културе, јер ја, као и они, у нашим редовима истребљујем „црне овце“. Само што их они не виде код себе. Није тако требало да буде. Не тако... Не изгледа ваљда тако прослављена средња школа. Не тако... Говорили су нам: „Иди у ту школу, тамо је много добра атмосфера.“ Сада ту реченицу могу да говорим као добар виц. Али, ваљда, то би био црни хумор... Звоно.

Нова учионица и нови лик. Уопште не мрда, а уколико то и чини, у најмању руку, ради неспретно. Али, зато је веома брбљив. Међутим, оно што говори не може да се цитира. Чисто антисемитски погледи. Час траје. Лик из фиоке вади лоптицу од каучука, привезану за неки метални предмет, и почиње њоме да удара о сто. На наше упитне погледе одговара прекорно: „Шта је? Док је

нисам привезао, бежала ми је". Враћа се излагању о педофилу Кошћушку и Александру Македонском. Опет звоно.

Нови одмор. Музика из разгласа не одговара атмосфери. Весела је, жива и гласна. Ходником шетају СРЕДЊОШКОЛЦИ. Неки ми се осмехују, размењујемо „здрaво" и идемо даље. Само понекад успевамо да изменимо неколико реченица. Да седнемо на клупу и попричамо. Звоно.

Следећа учионица и нови лик. Коса кратко ошишана, ледено лице и још леденији поглед. Удубљује се у оно што предаје и не трпи противљење. Плива по формулама као да је у води. Прска нас том водом, али уместо воде падају капи сумпорне киселине. „Какве киселине?" чујем њен глас. Сумпорне киселине VI - одговарам малтене несвесно... После четрдесет пет минута најзад долази спас. Звоно.

На ходнику срећем девојку из трећег разреда. „Здрaво Катја." Упитно стављам руку на груди, а она клима главом. „Не сећаш ме се?" Видевши моју несигурност, брзо објашњава - били смо заједно на распусту. Причамо и смејемо се. Звоно. Прекинут нам је жив разговор.

Четврта учионица, четврта загонетна личност. Он и његов предмет. Топао глас, али у очима пламичци који непрекидно светlucaју испод наочара с веома танким оквиром. Цврст карактер који већину приморава на послушност, а мене забавља. Лик се смешта позади и оданде држи предавање, често скрећући с теме, чиме обезбеђује четрдесет пет минута непоновљиве атмосфере. Међутим, нико не гледа према професору, јер сви брижљиво записују сваку његову реч. Онда се шепури као паун и прави се важан. Касније задаје безброј радова и писмених задатака. Кад зазвони за одмор, подвија реп и тихо излази из учионице.

Крај часа. Кроз уска врата готово истрчавам из зграде. Прилази ми црномањаста дебелуца, средњег раста. „Ха, гимназијалка", каже супериорно. „Шта је, средњошколче?", одговарам такође с висине и пуцам од смеха. Он се осмехује без ироније и пропушта ме ... Улазим у трамвај, возим се кући и, сама не знам зашто, размишљам: „Чудна школа". Ништа више. Наредног дана с осмехом идем у чудну школу. Због чега се смешим? Па и сама сам чудна. Ето тако, једноставно чудно срећна.

Катја

Долазећи овде знао сам за шта сам се одлучио. Бар ми се тако чинило: школа с традицијом, висок углед, добро образовање, што подразумева да се од ученика много тражи. Шок који сам доживео по преласку из гимназију није се могао описати. Од старијих другова сам слушао да средња школа није шала, али нисам сањао да ће ми школа узети више времена него мојим родитељима посао.

Међутим, више ме је зачудио широко распрострањени конзерватизам у нашој школи. Према томе, могу да разумем негативну реакцију директора кад некога види од главе до пете обученог у кожу, са четири ланчића на панталонама, толиким минђушама да му се не види лице и црвеном чироки фризуром, али то да девојке не могу да се шминкају, већ је мало претеривање. Изгледа да је мишљење о омладини постајало актуелно сваких десетак-петнаестак година, а нови погледи су стварани на основу броја кривичних дела малолетника. Таква начела, бар како их ја доживљавам, супротна су ставовима с којима сам се понекад у овој школи сретао, као да је овде сама „елита омладине".

„Елитом омладине" сматрам добро васпитане младе људе, али прописи који код нас важе јесу за оне којима нису страни ситни преступи и улица, а амбиције се толико ограничавају да се не би неко ухватио на делу. Сматрам да би педагози, нама ученицима, требало да поклоне веће поверење. Надам се да ће се некад рачунати оно што имаш у глави, а не оно што је на њој.

Себастијан

И даље мрачно, али много светлије

Професори су сада успели да се прилагоде нашем понашању. Више не изигравају апсолутне владаре, јер тиме не могу да стекну уважавање. За разлику од професора из гимназије, према нама се опходе веома озбиљно. Говорећи нам да се учимо самосталности, не олакшавају школски живот. И то је веома добро, јер само је наша ствар како ћемо да решимо свој проблем. Нарочито ценим то што су педагози отворени за све идеје и предлоге ученика.

После полугодишњег узајамног упознавања, многи професори почињу с нама да се шале и да причају анегдоте из свог живота. У школи заиста има неколико стручњака за разне шале, чиме повећавају интересовање ученика. Кад старијима причам шта се догађа у школи, одмах чујем

мишљење да у њихово време то не би могло ни да се замисли. Али, времена се мењају (на срећу) и између ученика и професора владају више партнерски него формални односи. Професори сами траже контакте с ученицима. Недавно, седећи на ходнику после часова, уверио сам се како многи професори желе да ми приђу на кратко ћаскање. Питали су шта још у то време радим у школи. Можда то није ништа нарочито, али такви гестови изазивају осећање да си ту радо виђен. На крају крајева, школа треба да буде наш други дом.

Маћек

Духовни вођа

Професори су за мене увек били људи који су ме на нешто приморавали. Нисам подносила да идем у школу и чинило ми се да су за све они криви. Тако сам мислила све до ове школске године. [...] Због тога сам дошла у ову школу. Овде сам наишла на мало другачији однос. После неколико месеци учења у новој школи отишла сам да посетим своје некадашње професоре. И била сам потпуно изненађена. Показали су се као људи. У мојим очима престали су да буду чудовишта. Први пут сам с њима разговарала опуштено, могла сам без проблема да кажем оно што као ученица никад не бих рекла. Исто тако, стекла сам утисак да се ни они нису устручавали у разговор са мном - напokon, више нису морали да ми служе за пример.

После викенда вратила сам се учењу у новој школи. Богатија за искуство од пре неколико дана, почела сам да посматрам професоре. Гледала и гледала, али ништа нисам видела. Сви су страшно затворени, не показују своја осећања, ретко ко прича неки догађај из свог живота. Имам утисак да у школи раде само роботи лишени људских осећања.

„Школа је радно место“, како рече један колега из старијег разреда. А посао се аутоматски повезује с нечим непријатним, с нечим на шта си присиљен. Професори се не труде да упознају ученике, а ученици више воле да се не зближавају с професорима. Да ли на томе треба да се заснива сарадња? Без успостављања контакта заправо не можемо да живимо у слози. По принципу „Отаљаћу тих неколико сати и вратићу се кући.“

Само једном у животу успела сам да наиђем па професора који се бринуо за судбину својих ученика и тежио да се с њима спријатељи. То је био мој идеал, Иако смо га сматрали особом равној нама, а не претпостављеним, или, пак, господаром живота и смрти, поштовали смо га. Имали смо сјајне односе. Једном сам о том професору причала познанику, професору математике, који је тек почињао да ради у школи. Био је изненађен да се с ученицима може пријатељевати. По њему, треба бити строг и непријатан човек, јер само тада други ће према њему да имају поштовање. [...]

Понекад размишљам до чега је стало нашим професорима. Могло би да се претпостави - до учења. Али, да ли у потпуности? Кад би било тако, узимали би у обзир да смо веома оптерећени учењем, да имамо мало времена да се спремамо за час, а да не говоримо о одмору. Једном сам чула мишљење да се по повратку из школе, пре него што се почне с учењем, треба одмарати бар два сата. Колико пута се тога сетим и горко се смејем. Само што стигнем кући, одмах морам да идем на додатне вежбе. Вежбе трају два сата, па кад стигнем кући већ је веома касно и остаје ми мало времена да се припремим за наредни дан. Заправо, од првог часа ујутру у школи до тренутка кад пођем на спавање (или од умора заспим над књигом), све време учим. И тако заиста немам ни тренутка за одмор. А, наводно, школско доба треба да буду и задовољство, склапање нових познанстава и радост. Моје питање гласи: кад за то можемо да пронађемо време?

Било би добро кад би професори најзад покушали да схвате и да понекад једноставно пропусте неки контролни, пропитивање или писмени задатак. Чини ми се да и даље живе од успомена на године кад су и сами били ђаци. Међутим, времена се мењају... Некад није било толико вежби после часова и учење је било само један мали део живота. А сада, живот је само један фрагментчић у односу на учење и слободно време.

Анонимка

Да ли ти учење причињава задовољство

Ти си мој ученик, па те молим да анонимно одговориш на неколико питања. Дубоко размисли пре него што даш одговор. Потруди се да твоје оцене буду промишљене. Резултате доње анкете желим да искористим за планирање бољих часова у новој школској години.

.....
потпис професора

Да ли ти.....учење причињава задовољство?	ДА	НЕ
После дужег времена радујем се што ћу поново да учим овај предмет		
Учим с особама из пријатељске групе		
На часовима учим оно што ће да ми помогне на студијама или у професионалном раду		
Чини ми се да време лети и да не знамо кад, а оно већ звоно		
Волим да с друговима разговарам о овом предмету		
Сматрам да ће знање које стичем да користи и другим људима		
Имам утисак да петак долази веома брзо		
Захваљујући учењу овог предмета развијам разне способности		
Професор уме да ме заинтересује за свој предмет		
Радо бих долазио на часове, па и кад би били необавезни		
Сматрам да сам добро припремљен за часове		
Схватам о чему професор говори		
Желим да на часовима говорим о теми о којој се расправља		
Учим у пријатним условима		
Сматрам да је моја продуктивност на часовима већа од просечне		
Овај предмет знам више од просечног ученика		
Слушам пажљиво шта кажу другови о теми о којој се расправља		
Имам неопходан прибор за учење овог предмета		
Умем да се служим разним помоћним средствима која ми олакшавају учење		
Професор је добро припремљен за предавање овог предмета		

Провен да ли си нешто пропустио. Што си више пута одговорио са ДА, онда ти учење овог предмета причињава веће задовољство.

Формулар анкете припремљен је на часовима етике уз помоћ твојих колега. Захваљујем што сте попунили анкету

Да ли ми учење причињава задовољство

Заседа егзистенцији

Опет тумарам по школи. На одмору је прегласно и не могу да се усредсредим. Све очигледније притискају ме многе ствари које морам да урадим: писмени рад из пољског, писмо из енглеског, реферат из хемије... Листа је застрашујуће дуга и потпуно несразмерна времену које имам на располагању. Само кад бих могла да се ишчупам одавде и да мало радим код куће. Међутим, морам да траћим време овде, на месту, каква иронија, које је одређено за стицање знања. Као тешка психичка робија пролазе ми минути које бих могла да искористим оптимално и на прави начин...

Нажалост, стварност је насликана малчице другим бојама. Одељењска настава је четрдесет пет минута играња лавиринта, зевања у плафон и чачкања носа. Географија је бесконачно прављење бележака: у којем граду се налазе фабрике вафла, а у којем железничких шина. Подаци које морам да научим напамет и да их што пре заборавим да не бих загађивала мозак. Уместо да правим те белешке, могла бих једноставно да их копирам и наредни сат да искористим ефикасно и ваљано. Физика је курс прављења летећих папирних авиончића и размена трачева из света. У најбољем случају, тренутак сна и регенерације снаге. Остали часови код мене једино могу да изазову мрзовољу и осећање кривице. Кад би на тим часовима бар била тишина... али моје одељење нема милости, па у болу аутодеструкције осуђена сам на безнадежно чекање последњег звона.

Кад се после осам сати убијања времена најзад вратим кући (енклави саморазвоја), већ уобичајено убијање сопствених мисли и жеља омогућава ми да дремнем пре поласка на додатне часове страних језика. Вратићу се сувише касно да бих имала времена и вољу за било шта стваралачко.

Нина

Бежање са часова

На домаћем огњишту научила бих више и, што је важније, оне ствари које ће да ми користе. То не значи да географија или историја нису важне. Основе знања су неопходне, макар и због тога да се не истакнем антизнањем типа: „Сејшели су ваљда кинески зачин". Мораш да будеш свестан света који те окружује, што не значи да време треба да траћиш на нагваждања. Шта би се десило кад би нам професор из своје бележнице одштампао оно што ћемо морати да записујемо током три наредне вежбе?

Бежање са часова је кључ за слободу воље и делања, ретко кад пут за обично ленчарење. Ученици угледних школа беже са часова да ураде задатке, да се припреме за писмени задатак и, само понекад, да се релаксирају и да спавањем надокнаде седмицу монотоних профиних монолога.

Другар, с којим два месеца нисам имао времена да поразговарам, најзад је рекао: „Прождире те систем". То је чињеница. Морао сам да признам да је у праву. Он више борави код куће него у школи. Вероватно му то неће изаћи на добро, али он не жели да заврши као примерни ученик: закрвављених очију и са збрком у глави. Седи код куће и ради, развија се, учи ствари које га занимају. Чудно је да неко најзад има храброст да у свом животу обори „систем". Међутим, ми, послушни, допуштамо да нам наређују да се понашамо као машине, да гутамо податке и да их обнављамо, а да баш и не схватамо њихов смисао.

Нина

Школа као заседа егзистенцији

Морам да признам да су људи које сам упознала одмах по ступању у школу и они који већ три године иду са мном у исто одељење, сада потпуно друге личности. Неки су били симпатични само на почетку, онда им је досадило да се претварају. Међутим, има и таквих који су раније изгледали веома задовољни животом, особе спремне за забаву и увек насмејане, али сад су то само крпе од људи. Ретко се оглашавају и увек су замишљени. Узрок таквог стања ствари никако нису проблеми у кући. То су тешкоће с прекомерним учењем, а уз то иду не баш најбоље оцене. За некога то може да буде банално, али за те људе то је заиста велика брига. Кад на ходнику видим утучену особу, кладим се да ју је или професор понизио на часу (цело одељење је сведок понижавања) или ноћима не спава довољно због

тона задатака који на њега чекају. У то сам сигурна 97 одсто. Ипак, три одсто морам да оставим за неке непредвиђене случајеве, као што су разочарање у љубав, губљење новца или покварени стомак.

Ческа

Удружење оштећених ученика

Ове године предајем етику двома групама. Прва група има предавања на седмом и осмом часу, друга на претчасу и на првом часу. Етика није обавезан предмет, те је довољан мали проблем да више нико не долази на час. Уосталом, не треба се чудити. Од шеснаест часова почињу курсеви, а за претчас нико нема снаге да устане после дана препуног корепетиција. Тако раде моји ученици и ја то добро знам. Радним данима виђам их чешће на курсевима (вежбе се обављају у истој згради) него у пабовима. Заиста се трудим да часови етике буду привлачни. На пример, изучавамо уличне преводе Платонових дијалога, али то много не помаже. Пошто је ученицима више стало до етике него до мене, организују протест. Уручују ми, ево, овакав допис:

НЕ ПОТЦЕЊУЈТЕ ОВО!

Ми јадни, понижени и неиспавани, с главобољом, неотпорни на прехладу, потпуно исцрпљеног организма, с кесицама испод очију, закрвављених беоњача, бледи, успорених реакција, изложени психичким стресовима изазваним раним устајањем, а везаних с крајњим замором мозга лишеног сна, одлучили смо да збацимо јарам тираније која нас приморава на нељудске жртве.

ПРЕСТАНИМО НАЈЗАД СА СРАМНИМ ПРЕТЧАСОВИМА

Спавачи свих земаља, уједините се! Нек настане нова ера спавања! Ништа нису вредели наши напори и молбе. Рецимо јавно, сви углас:

ДОСТА ЈЕ НЕЉУДСКИХ ПОСТУПАКА! ВРАЋАЈМО СЕ У КРЕВЕТ!

Младом човеку је за нормално функционисање потребно најмање осам сати сна. Поремећаји тог процеса изазивају трајне последице по здравље - пре свега, психичке. Устајање у тако раним сатима да би се стигло на претчас, јесте отворена злоупотреба власти опресивне институције школе и од ње ствара подводача савременог доба. Претчасови су непродуктивни и неекономични: каква је усредсређеност ученика у тако раним сатима који активно учествује у ноћном друштвеном животу, образујући се у области медуљудских односа? Одговор гласи - никаква!

ПРАВО НА САН ЈЕ ЈЕДНО ОД ОСНОВНИХ ПРАВА ЧОВЕКА! ТРАЖИМО САМО СВОЈА ПРАВА! ПРОФЕСОРИ, НЕ ОМАЛОВАЖАВАЈТЕ НАС!

Удружење оштећених ученика

Веома лако успевам да протест неутралишем. Не желим да тако нешто дође до управе, јер је то ствар само њене добре воље што уопште држим часове етике. Шта да радим? Примењујем познату и популарну методу „немоћи“. Најпре похваљујем ученике за храброст, а затим ширим руке:

- На вашој сам страни, али ништа не можемо да учинимо. Ствар је безнадежна. За све је крив компјутерски програм који одређује план часова. Програм је такав и ту се ништа не може учинити. Имамо програмирано избацивање мање важних предмета на последње или прве часове.

Ма, ми нећемо никакве претчасове. Уопште не желимо претчасове.

- Ту ништа не можемо да урадимо. Тиме се бави специјална комисија која сада не може да се састане пошто је један њен члан на породичном одсуству. Мора да буде тако како је. Верујте ми, нема смисла да се тиме бакћете. Само ћете себи да наудите. Претчасови су увек постојали. И ја сам тако рано ишао у школу и видите како сам учен. Претчасови неће да вам шкоде. Боље не покушавајте да промените оно што мора да буде. Мислите ли да само ви трпите што устајете рано. Трпим и ја.

Послушали су. Схватили су да су немоћни. Сви смо немоћни. Ништа не може да се промени. Кроз недељу дана имам планирани час о утицају средине на морал појединца. Знам да ученици желе да поразговарају о школским проблемима. Не могу, морам да остварим програм. Па шта ако се прекосутра састаје савет у вези с избацивањем из школе њиховог друга. Сви су заинтересовани за тај проблем, али, нисам га обухватио програмом. Дакле, беспомоћан сам. Не могу ништа да учиним.

Припадам супкултури

Још смо далеко од Њу Орлеанса, али већ се види да у школи постоје поделе. Неко је будиста и медитира. На ходнику седи у положају лотосовог цвета и не реагује на осмехе другова. За њега се наводно интересује ШКС (Школски клуб скинхедса). Међутим, панкера има више. Не дозвољавају да се чудак дира. Нешто друго су окршаји навијача. То је њихова ствар. Кога се то тиче, кад и извиђачи слежу раменима. Само не у школи. У школи могу да делују припадници Оазе*. Има толико празника да увек добро дођу. На Бадње вече запевају, за Ускрс накувају јаја. Анархисте боље да не дираш, јер њих ништа не дотиче. На моје примедбе су равнодушни. Па и ја носим панталоне на кант. У најбољем случају, могу да ми се ругају због Канта. Сигурно да и тако ништа нећу да разумем. Имам преко тридесет година. Можда ће да ме прихвате хевиметалци или рокери. Код њих увек има доста олдбојса. Једног сам упознао. Професор из Немачке. Минђуша у уху, тетоважа на руци.

- А ти - пита ме - јеси ли бар еколог?

Еколог међу житељима блокова? Како бих ја с њима разговарао? Не могу. Раније ме је привлачио реге, али сам оћелавио, па не иде. Уосталом, могу да будем шта год желим. То ми дозвољава устав: „Свакоме се гарантује слобода мишљења“. У школи слобода свих значи наред, те није дозвољено. Нема супкултуре. Званично. Сви радимо тајно. Своји познају своје. Свакодневно идемо у школу прерушени. Нажалост, репери почињу дан техно музиком. Таква музика трешти средом. Права дискотек. Шта с тиме да учиним? Непотребно се трудим, јер у четвртак ће да одјекује „Нирвана“. Али, шта имам од тога? Ни то није мој стил. Трпим због тога, али нисам једини. Сви се кријемо. Нико нас није приморао да дођемо у ову школу. Сами смо дошли. Штавише, ја сам читао уговор и слушао какви су обичаји у овој школи.¹ Право из уста директора. Ништа није помогло. Свог стила нећу да се одрекнем. Радим, али сам свој. То ме повезује с ученицима. Припадамо различитим групама, али се трудимо да будемо своји.

- Шта си? - опет ме пита Немац.

- Свој сам на своме. То је моја супкултура.

- Само ти минђуше недостају.

- Али, имам спреј.

- Шта ћеш с њим да урадиш?

- Да пишем графите у дневнику.

Исписујем графите у дневнику. Уписујем тему одељењске наставе „Жеља за припадањем некој групи је природни саставни део развоја младог човека“. И потпис. Моја шкработина. Нико неће моћи да је прочита. Истакао сам се. Већ сам завршио час о супкултури. Посматрам своје ученике. Видим како се труде да се истакну. Ја морам да их разликујем. Морам да пожурим. Иначе, потражиће алтернативног васпитача - улицу.

На моју молбу Патриција саставља извештај о супкултури. Никога нећу да одам. Стало ми је да сви схвате право стање ствари. Па у нашој школи нису сами месечари који несвесно иду у школу и изигравају ученике. Већина је отворена на унутрашњи зов супкултуре и ја морам да знам шта уз то иде. Не плашим се људи које познајем. Више волим да знам с ким имам посла и онда знам како с тим човеком да разговарам, шта га нервира, чиме могу да га одбијем. Извештај је веома занимљив, нарочито закључци. На основу њих могу да градим тематику за одељењску наставу.

1. У школи влада неколико гвоздених правила која се односе на одевање и шминкање: није дозвољено лакирање ноктију, фарбање косе, забрањено је тетовирање, ношење одеће или накита који одређују припадност некој супкултури и слично. Иако се ови прописи односе на ученике и професори својим изгледом морају да дају пример омладини.

Закључци из извештаја о супкултури у нашој школи

1. Постоји велика група ученика која припада депресивним супкултурама и отуда би требало да се уведе антидепресивна превентива која спречава самоубиства (на ову чињеницу морају да обрате пажњу и професори).
2. Ученике треба упознавати с идеологијом опасних супкултура и упозоравати их да се не поистовећују са супкултурама за које немају потпуне информације.
3. Треба обратити пажњу на опасне појединце и штитити од њих остале ученике.
4. Велики део омладине који припада супкултурама седи „на зидићу“ или стоји „испод зида“, мало се креће. Отуда, понуда спортских активности мора да буде разноврснија (теретана, кошарка, фудбал и слично) и све треба подстицати на активно бављење спортом.
5. Део ученика припада супкултурама које придају значај физичком развоју и не поистовећује се с идеологијом групе.
6. Због забавног стила живота омладине предлаже се да се уведе превентива против алкохола и никотина и да се појача приступ информацијама о венеричним болестима, сиди и раном материнству.
7. Због великог интересовања за музику треба задржати радио-центар и водитеље упознати с музичким наклоностима ученика.
8. Део омладине не припада ниједној супкултури. Чудно понашање неких ученика може да се објасни обичном потребом да се разликују од гомиле и скретањем пажње професора и других особа на себе.
9. После укидања забране ношења фризура, одеће и накита, карактеристичних за одређену супкултуру, само би се мали проценат омладине одлучио на драстичну промену изгледа.
10. У школи није утврђено присуство расистичких супкултура, једино се примећује симпатија према таквим групама.

Закључци су обрађени на основу извештаја „Супкултуре омладине у нашој школи“. На молбу професора етике, извештај и закључке сачинила је Габи

Улазим у учионицу број 48. Напољу тутње аутомобили, а ми почињемо да проучавамо *Потоп* Сјенкјевича. Нервирају ме они који нису прочитали књигу. Не кријем одбојност према њима јер потцењују лепоту пољског језика. Дајем неколико јединица. После часа прилази ми Адријан. На себи има црну мајицу с муњом на грудима, испод цртежа натпис „TNE LORD IS ONE“. Показује књигу под насловом *Чаробњаково прво правило* и пита ме да ли знам најкултнијег аутора фантастике. Немам појма о коме прича. Дечак се нервира: дао сам му јединицу за непознавање тамо неког Сјенкјевича, а не знам за Терија Гудкајнда. Срамота.

- Око за око, зуб за зуб - каже Адријан. - Ако желите да неко чита ваше књиге, онда и ви читајте наше.

Узимам дело у руке. Видим, дебела књижурина, 696 страна текста ситних слова.

- Професоре, ако прочитате први том, донећу следећи. Нећете зажалити. Наредни су још бољи, на пример *Камен суза*.

Завршио сам час етике и пољског, па идем у кафе-ресторан. Поручујем кафу и колач с кремом и прихватам се читања књиге: „Људи су били прилично љубазни, нису се бојали, али

су јасно давали до знања да сами завршавају своје послове и не траже никакву интервенцију са стране. Претње на њих не утичу."

Доста дуго размишљао о тим речима. Па такви су моји ученици. Као љубазни, али на одстојању. Једном сам у школи видео натпис: „Најпре ћу да седнем, а онда ћу почети да презирем". Наредног дана покушавам да с младима поразговарам о супкултури.

- Због чега људи желе да припадају неким групама?

- Кад за нешто замолим - одговара дечак у војничким панталонама - никад нисам наишао на одбијање. Други ме сматрају нулом.

Школа - место моралног неспокоја

„Школа као школа ... Идеш, јер мораш", каже шеснаестогодишња Ивона, ученица наше школе. „Чула сам да је то једна од бољих школа у твом граду: конзервативна, с принципима, директор тврди да сте ви, ученици, интелектуална елита, послушна омладина која има узвишене циљеве", провоцирам. „Ха, ха, ха, да, директор вероватно стварно верује да смо такви." „Какви сте заиста?" Ивона се осмехује, гледа ме испод нашминканих трепавица и одлази. Видим само њене ноге у тешким ципелама и каиш с нитнама око њених бедара. На тренутак се окреће, звецкајући наруквицама и издалека виче: „Било шта да кажеш о нашој генерацији није истина..."

Чудно је ово место, ова школа... Полазећи од тога да млади људи овде с одушевљењем треба да стичу знање, проширују хоризонте, да буду васпитавани у духу правде и слободе уверења. Усађивани су нам морални принципи, на часовима пољског језика Канта цитирају у свакој другој реченици. Шта је ова школа заиста? Гледам пар седамнаестогодишњака који се грле на ходнику - плавушу чија сукњица уопште не пристаје углађеној интелектуалки, на коју уосталом и не личи, и дечака који је изгледао као да је јутрос толико времена посветио прављењу фризуре те му је мало преостало да се припреми за час. Наравно, данашња омладина је недокучива. Пењем се на први спрат и видим како се на ходнику врзмају креатуре обучене у црно, тихо размењујући запажања типа: „још одавно бих завршила с овим мучењем, али знаш, жао ми је родитеља". Ови млади људи, пуни песимизма, јесу несумњиво тужна слика, тако различита од оне коју је насликао директор школе: весела омладина која се радује што има могућност да се образује.

Ову генерацију не могу да оценим једнозначно. Може да се назове генерацијом противречности: у истој школи различити животни ставови, материјални статуси, сасвим различита искуства. Ова генерација потпуно је хистерична. Ни старији, а ни млађи не познају њене законе. Каква је улога школе у обликовању индивидуалности тих људи? Тешко је рећи. Мислим да би пре требало размислити каква је улога те институције у нашој држави.

Вари

Чему служи етика

Ово није прва школа у којој предајем етику. Међутим, једино у овој школи био сам познат искључиво као полониста. Одједном, после неколико година бивствовања као професор пољског језика, добијам решење да предајем етику. Рађа се сумња да сам *servis universal*. Омладина не воли кад се неко прихвата предмета у који се не разуме. Стога, час почињем показивањем дипломе о свршеним студијама филозофије. Шалим се и кажем да сад могу заиста да будем сигуран да имам право да предајем етику, али не могу да будем сигуран ни за пољски језик, јер нико није видео моју диплому (осим директора, наравно).

Како да водим час етике? Најрадије бих искористио часове које имам на располагању и надокнадио пропусте из наставе књижевности. Па толико имамо да урадимо на часовима пољ-

ског. Тешко, али ћу да се уздржим. Одустао сам и од програма наставе етике. Доћи ће право време и за то. Почећу на неконвенционалан начин: од одређивања потреба ученика. Разговарам с младима једне групе (некако треба да почнем) о њиховим потребама. Онима што немају никакве потребе (sic!) показујем програм који је утврдила управа школе. Почине дискусија о томе шта треба да се ради на часовима етике.

Дамјан: На часовима етике треба да се покрећу текуће школске теме, на пример, бојење зидова спрејом, узимање стимуланса у дискотеци, пушење у тоалету.

Марта: Мора да се разговара о свему, па и о недостатку хигијене у облачењу неких који раде у школи. Ја желим да знам шта о томе мисли одељење.

Марћин: Желиш ли да на часовима етике справљаш и о високим ценама у продавници?

Марта: Па наравно.

Гжесјек: Требало би да разговарамо само о питањима морала, на пример о пијењу алкохола на матурској забави.

Мажена: Да ли је и приморавање да директора поздрављамо стојећи тема етике или није?

Мажена: Зашто нико не одговара на моје питање?

Ја: О обавези да се професорима каже „добар дан“ стојећи одржаћу посебан час. Обећавам да ћеш имати прилику да говориш на ту тему. Ако желиш, могу и господина директора да позovem на час.

Мажена: Директор би требало да буде присутан на свим часовима етике. Кад би видео шта се овде дешава укинуо би нам тај час.

Цјотр: Разговарајмо о свим темама које су блиске ученицима. На крају крајева, ваљда се етика на томе заснива.

Дорота: Предлажем тему за следећи час: „Да ли ученик представља школу и кад је ван ње?“.

Агата: Да ли је истина да директор иде по пабовима и избацује ученике из школе које ухвати да пију пиво?

Ја: Разматрамо такву могућност.

Госја: Сматрам да су ђачке теме исцрпљене на одморима. Не могу да замислим разговор с професором о кикицама и шминкању. Нећу стално да причам једно те исто док се човеку не смучи. Радије бих да учим филозофију.

Ева: Не будите тако фини! Ја више немам жељу да с вама идем у исто одељење и не знам како да с тим изађем на крај. Можда ћете ви, професоре, да ми кажете шта треба да урадим?

Цјотр: Промени школу.

Ева: Јеси ли ти покушао? Мислиш да државне школе тек тако примају. А за приватну немам довољно пара. Осим тога, свуда је исто друштво са дна.

Ја: Имаћемо час о „друштву са дна“. Одређујем термин за две недеље. Час ћемо да водимо ја и мој колега који не ради у овој школи. Некад је свирао у рок групи. Има богато искуство кад је реч о „друштву са дна“.

Анета: Заиста је свеједно какве ће бити теме. Најважније је да најзад добијемо прилику да се испричамо и да нас неко саслуша.

Гжесјек: Ако имаш толико ствари да кажеш, онда пиши женским часописима. Ја бих радије да говори неко ко се у то разуме.

Марта: Мени је стало да сазнам мишљење свих људи. Па, ми готово међу собом и не разговарамо, сем о пићу.

Анета: Часописи за жене уопште нису глупи. Нека ме неко подржи.

Ја: Ја читам *Твој стил*. Веома добре новине.

Матеуш: Овај разговор је бесмислен. И тако ништа не зависи од нас. Да ли си чула да су ученици одлучивали шта ће да уче?

Анета: Зашто нас онда професор снима?

Матеуш: Видећеш.

Дамјан: Вратимо се етици. Реч је о томе да у школи нема трачева. Етика служи да избацимо оговарање других. Разговарајмо отворено о свему што нас мучи. Тако ћемо да избегнемо извртање чињеница. Ја хоћу да нас професор извести о томе како се заиста представљају наши проблеми. Онда ћемо моћи да утичемо на то како нас оцењују професори. Штавише, овако ја не знам да ли сам надрљао код неког професора. Ако о мени разговарају у зборници, онда хоћу то да знам.

Марта: А можда би још желео да знаш шта о теби мисли Кант?

Матеуш: И Ниче.

Пјотр: И маркиз Де Сад.

Мажена: Сократ, Платон и Аристотел.

Гжесјек: Декарт, Лок и Лајбниц.

Анета: Ко?

Гжесјек: Продуховљени колачић „Лајбниц" из стомака се јавља филозофским блејањем *ergo sum*. А за *cogito* требало би да имам 4,90 злота. Толико сам дао за пиво и колачић, дакле „Лајбниц" штуца, не обраћајући пажњу на *cogito*.

Анета: Ти ниси нормалан.

Гжесјек: Браво, управо о томе говорим.

Ја: Дозволите да вас напустим. Идем да попијем кафу. На следећем часу довршићемо дискусију. Само, немојмо теоретски да се бавимо једењем колачића.

После одмора час је започео упадом особе непознатог порекла која је, упитавши ко је редар, уручила бели дебели коверат и нестала. Настало је запрепашћење. Због случајева инфицирања бацилом антракса преко поштанских пошиљака ученици су викали да се пошиљка никако не отвара. Редар, као и обично, ипак се жртвовао и отворио коверат. Унутра се налазило десетак-петнаестак бројева илегалног часописа ученика *Параграф XXI*. Већ дуже време, како су тврдили ученици, директор је упорно покушавао да открије редакцију „дрског" шпијуна. Без резултата. Млади ствараоци стално су изненађивали растурањем новина, тако да није било могуће да се пронађу. Овог пута су допрли до читалаца упошљавајући потрчка ван школе. Пошто су сви горели од жеље да се загњуре у читање, што су управо и радили, није ми ништа друго преостало него да дам разумну препоруку („Ауторитет се заснива на разуму", *Мали принц*):

Читамо *Параграф XXI*.

Одломци из Параграфа XXI

Параграф XXI је илегални часопис ученика који има своју Интернет страницу, богату техничку базу, бројне читаоце и још бројније симпатизере. Редакцију су безобзирно прогањали управа и остали запослени у школи, а аутор ових речи никад их није открио. То је велики пораз наших органа гоњења. Тим веће дивљење изазивају ефикасни начини камуфлаже које примењују храбри ствараоци *Параграфа*. Страшно је осећати на себи будно око Великог Брата. Колеге професори, пажња! *Параграф XXI* све види и никоме не опрашта. Као доказ признања непријатељу желим да људском памћењу задам три ударца који највише боле.

1. Највећи пораз професора - плаћенички лист се развија:

Кад већ говоримо о новитетима, у претходном броју једва да смо напоменули да смо успоставили сарадњу са *Шакалом*, то јест с новинама пријатељске школе. То што видите изнад нашег назива, односно Издавачко предузеће, управо је назив наше заједничке организације. Опште узев, не можемо превише да пишемо о облицима сарадње које предузимамо (осим, можда, заједничких теревенки, али то је већ посебна прича), јер би то све покварило. Довољно је да кажемо да се резултати већ виде. Уосталом, планови су доста велики, можда би и у осталим школама могло да се покрене нешто слично. Ко зна, за годину дана можда ћемо да говоримо о читавој федерацији (и никаква Агора* неће да нам буде равна), разговори су у току. Будући да смо и ми и они амбициозни, посао на графичком знаку, односно логу, траје, али традиционално имамо подметања, па ће можда да се појави у наредном броју.

2. Омладина критикује наше претпостављене, почев од госпође министарке - ужасно хулиганство!!!

Прихватили смо принцип да у *Параграфу* никада никога нећемо да вређамо, јер је то културни часопис, али кад је у питању министарка Либацка, нерви сами попуштају. Кад види њено лице на ТВ, главни уредник баца на екран шта му падне под руку. Проблем, због којег нас спопада бес, сигурно вам је већ добро познат. Реч је о предмету званом „предузетништво”. Либацка се опет истакла интуицијом и, да би показала како је напредна госпођица, одлучила је да уведе часове из поменуте области. Чули смо неке гласине да ће то наводно да се односи само на ученике првог разреда, али нисмо добро проценили великог реформатора пољског образовања који нам је забио клин, препоручујући да наведена невоља падне на све, без изузетка. Наравно, да би традиција била поштована, Министарство је, разуме се, потврдило да предузетништво мора да се налази у школском програму и тачка, али школи неће одобрити никакве додатне часове, па је најбоље да се узме један час од већ постојећих предмета. Претпостављамо да ћемо, ако не положимо матуру, да учимо како да скупљамо грош по грош за пиво у војсци, јер је „Либацкатор” морао да покаже колико је напредан. Та жена налази се на положају на коме је одговорна не само за питања професора већ, пре свега, за наше проблеме, то јест ученике, и ми (редакција *Параграфа*) не желимо да она своје неостварене амбиције да постане цар Јужног Заира остварује на наш рачун. Тако, успут, омладина је будућност народа и, као што садашњи запослени раде за пензију старих, тако ћемо и ми да радимо за њих. Ако Крисја жели да образује армију јефтине физичке радне снаге, онда нека се не чуди што јој неће бити довољно за чорбу кад себи купи нови жакет. Јер ми не намеравамо да је плаћамо.

3. Шпијун јача - на зидове угледне школе баца гранате ироније. Ох, због чега их подучавамо историји и географији кад то умеће користе против нас!!!

Другови!

Настала су тешка времена за нашу измучену отаџбину. Будући да је Христ народа, ношена снажним вихорима историјске олује, која је стално морала да се супротставља животним тешкоћама, нечасно и издајнички рањена отровним бодежом смутљиваца, који из саме њене душе, из мајчице земље својих предака, врше нове и све гнусније нападе на грађански мир и поредак, над којим брижно бди Министарство образовања. Наиме, овде се ради о империјалистичком плаћеничком листу, какав је без сумње подривачки часопис који носи трули назив *Параграф XXI*. Знамо да је племићка република платила највишу цену за своје бунтовништво и за недостатак истинског патриотизма: изгубила је Државу. Тим пре, данас нећемо да дозволимо да хушкачима попуштамо узде. У време промене образовног система, кад вредни млади пионери првих разреда својим грудима крећу у борбу са животним тешкоћама, морамо да останемо збијена маса, друштво из клупе, које ће да се уједини пред историјском опасношћу. Да ли код нас има толико ражешћених и заслепљених људи да не виде ову очигледну истину? Показује се да је тако. Бедна реакција, која себе надмено назива уредницима *Параграфа*, покушава да ослаби наше јединство, ширећи немир и неморал, пишући клевете и лажи, подмукло критикујући и оптужујући, а нема ни толико храбрости да покаже своје одвратно лице империјалистичког олоша. Они су не само непријатељи своје школе већ и целог образовног система, па и сваког ученика посебно! Управа школе ће у оваквој ситуацији да предузме све неопходне кораке и да употреби сва расположива средства да се одупре тој зарази, да сачува углед пољског ученика. Отуда, имамо право да с поверењем гледамо у нашу будућност и да гајимо чврсту веру у оне који управљају нашим животом - директоре школа који пожртвовано испуњавају нашу мисију!

Друг Гомулка Владислав, дана 31. 09. 1968.

Немам храбрости да цитирам критику која се односила лично на мене (да, да, по имену, и то често). Била је болна и нећу да копам по својим ранама, тим пре што још нису зарасле. Осећам како ми срце испуњава огромна нетрпељивост према подмуклим саботерима, вуковима у овчјој кожи. Јуде у маси скромних и послушних ученика. Дошли су, видели и отишли. Ово последње је само моја жеља. Још нису отишли. Још уходе, кују завере, гледају у руке, жмире тим лицемерним очима. Али, ускоро ће да оду из школе. На свакога дође ред. Лебди у облацима и о њему се више ништа не чује. Само да не васпитавамо наследнике. Само то не. Јер, једва чекам да оду. Далеко. Онда ћу да седнем за своју катедру и казаћу ученицима,

као моја омиљена јунакиња господи Дулка: „Моћи ћемо опет да почнемо да живимо у складу са божјим заповестима..." Ах, само када ће то да буде?

Зашто професор лаже

На предавањима из етике највише ми се допала реченица професорке И. Лазари Павловске да „лаж морално више оптерећује професоре него представнике других професија". Заносећи се теоријом моралности зарекао сам се да никад нећу да слажем своје ученике. Нажалост, кад сам се после неколико година рада у школи присетио - на годишњицу смрти госпође професорке - онога што сам за време њеног живота одлучио, осећао сам се глупо. Последњих година доста често сам обмањивао ученике.

На почетку рада у средњој школи предавао сам четвртом разреду. Плашио сам се искусних ученика, школских ветерана. Они су то осетили, те су ме потцењивали много више и пољски језик уопште нису учили. Знао сам, ако се тако настави, да ћу најпре на матури да пропаднем од стида, а затим ћу с треском да излетим из школе. И, отуда послужио сам се првом лажи:

- Директор воли поезију скамандрита . Ако је научите, напола ћете већ да будете матуранти.

Нисам имао појма шта директор воли, а шта не, јер сам га видео само неколико пута, а с њим разговарао не дуже од петнаест минута. И поред тога, оставио сам утисак и тако радио неколико месеци. Ако нешто нису желели да уче, објашњавао сам да је то необично важно за професорку, која ће можда да проверава њихове радове. Једноставно, та полонисткиња је за тим луда. Постепено сам ученике четвртог разреда навикавао на конспиративни рад и учили смо под надзором конкретног професора. Ја сам се претварао да им нешто говорим у великој тајности, а они су, у замену за то, имали само да држе језик за зубима. Да ли желе или не желе да науче омиљену тему управе школе, то је већ њихова ствар. Јадници нису имали појма да о склоностима колега ништа нисам знао. Масно сам лагао.

Затим сам се похвалио да сам се запослио преко везе. То је била потпуна бесмислица, али сви су мислили да је истина. Боље су учили, јер сам био познаник управе школе. А шефови су, што свако добро зна, у матурској комисији. Помоћу лажи савладао сам одбојност ученика према мени. Ситним лажима пбчео сам да постижем мале успехе. Не знајући како и кад, заволео сам да говорим неистине. Данас, на годишњицу смрти професорке Лазари-Павловске, размишљам како то да променим.

Будући да сам лажов, постигао сам успехе. Штавише, у часопису *Полонистика* написао сам чланак под насловом „Дидактика и педагогија". Држећи предавања и постижући успехе уз помоћ лажи, у штампи сам упозоравао колеге да не примењују етику укуса, јер - како сам доказивао - омладина је необично осетљива на етичке импулсе. Упозоравао сам да се не поведу за привлачношћу лажи, јер заиста делује лепо на емоције, али не упућује људе на добра дела.

Многи моји ученици успешно су завршили средњу школу и сјајно положили пољски језик на матури. Имао сам чиме да се похвалим пред колегама. Сад размишљам да ли бих постигао такав успех кћристеси се само оружјем истине. Да ли омладина може успешно да се образује ако јој се говори само истина? Ово питање је посебно важно за младог професора. Кад је реч о професионалном искуству, сад сам у такозваним средњим годинама. Могу себи да дозволим да говорим истину, пошто умет да користим и друга средства притиска: утичем на омладину својом властитом вољом. Ја то желим, мени је до тога стало, ја то волим, то је моја слаба тачка и мој хоби.

После десетак-петнаестак година присећам се предавања из етике и замишљам час с матурантима у време кад сам почињао:

- Мени је стало да научите поезију Чеслава Милоша. Желим да прочитате песме Виславе Шимбровске". Зашто би то требало да урадите? Не због тога што ће неко на матури да вас пита о пољским нобеловцима. Истину говорећи, такво питање не постоји у збирци задатака за испит. Бар ја ништа о томе не знам. Зашто би требало да познајемо њихово стваралаштво? Не знам. Поразговарајмо о томе.

Да ли је тако добро, госпођо професорко? Да ли такву истину треба да кажем својим ученицима? Да или не?

Размишљам због чега ме је факултет припремао за стил наставе који ћу да достигнем тек после десет година праксе. Недостајало је размишљање о ситуацијама с којима ћу да се сретнем по завршетку студија. Сад прегледам белешке с предавања и осећам да су намењене мени, професору после тридесете године. Кад сам почињао да радим, морао сам да их оставим по страни. Уопште нису одговарале животної пракси. То не значи да сам присталица лажи као поучне методе у почетном периоду рада с ученицима. Само желим да кажем да сам, почињући посао, био потпуно беспомоћан, па сам насумице тражио различита средства која су могла да ми помогну. А на студијама користио сам помоћ многих познатих научника. Одржао сам неколико десетина предавања, практичних и семинарских вежби из области психологије, педагогије, методике и, на крају, из етике. Све ове предмете успешно сам положио. И шта онда? Почињући да радим могао сам, као Сократ, да признам само своје незнање. Међутим, кад сам пред одељењем стајао беспомоћан, код мене није било надмености античког филозофа. Имао сам жељу да кажем другачије: „Знам да говно знам“.

Опседнута сам да кажем пуну истину

Сјајна лаж

Сјајна лаж у одбрану јадне ђачке судбине. Најспектакуларнији пример којег се сећам јесте анегдота која се најчешће препричава у нашој школи. Дешава се на излету у планинама. Другог дана боравка идемо у шетњу. Сви смо ужасно неиспавани, многе мучи мамурлук, али се, по обичају, вучемо. Најгоре од свих тада се ваљда осећао Маћек, који не само да је морао да савлађује главобољу већ и тегобе система за варење. Сваког тренутка се заустављао у жбуновима поред пута да олакша стомак и покушавао је да се по њему не примети да се страшно осећа. Али, није издржао. У једном тренутку сео је наспред падине и категорички изјавио да даље не иде. Пришао му је професор пољског језика, који је био наш старатељ, да види шта се догодило. Био му је довољан један поглед, ништа није морао да пита. Погледали смо се - шта ће сад да уради? А он је, смешкајући се, упитао:

- Шта је, Маћек, лоше се осећаш?

Маћек је спремно климнуо главом, али је ћутао, јер се плашио да ће задах да га ода.

- Знаш, то је нормално за твоје... године. Исцрпљен си. Кажи, колико си порастао ове године? (Маћек је висок готово два метра.)

- Десет сантиметара - процедио је, изненађен.

- А годину дана раније?

- Шеснаест...

- Видиш - констатовао је полониста - исцрпљен си због сазревања. Знаш ли какав је то напор, кад се тако брзо расте? Мораш да сакупиш снагу, кад стигнеш до тридесете биће од тебе момак и по, али сад можеш лоше да се осећаш.

Одахнули смо. Не чека нас никаква афера. Маћек је устао и већ је требало да крене, кад га је професор, као успут, упитао:

- Да то можда није мамурлук, а Маћек? И шта онда, избацујемо те из школе?

Скаменили смо се. А профа је једноставно отишао. Слатка лаж, зар не?

Јулија

Од самог почетка школовања свако се труди да остави добар утисак на свог професора. Ако му се допаднеш, онда је то плус за тебе, тада ћеш увек лакше да измолиш додатни поправни писмени задатак или да 3 + постане 4-. У школи нема правде и свако то зна. Оцена постаје саставни део главобоље професора или његовог доброг личног расположења: да ли се посвађао с брачним другом, или му је претходног дана загорео ручак, или га твоја минђуша у носу подсећа на младалачке покушаје бунта, или је то за њега пре одраз губљења морала „те ужасне данашње генерације“. [...]

Знање се често губи негде у тој субјективној мешавини. Све је релативно. Опстаћеш ако будеш умео да се продаш и одговарајуће поставиш - мала школа живота. У таквим околностима твоји идеали често су изневерени. Ни сам не знаш кад. Били и одједном нестали. Неке вредности престају да буду важне и замењују се другима. Постајеш потпуно други човек, тихо, лагано. Починеш себе да убеђујеш да тако изгледа одрастање и да тако мора да буде. А школа образује, саветује и учи животу у друштву, засипа те слоганима у које нико не верује, принципима којих се нико не придржава, изрекама које нико не користи, религиозно-патриотском мешавином, пуном празних фраза. Професор ти понавља да Мицкјевича треба волети, јер је наш, велики је, био је талентован и волео је отаџбину која је твоја мајка и која ти ствара одговарајуће услове развоја и живота. Стога, учиш напамет нови одломак *Пана Тадеуша* у нади да ће то да промени твој живот. Говориш оно што треба, иако ни у шта не верујеш. Понављаш прописана правила. Већ знаш шта треба да кажеш да би се допао, који је песник „бљак“, а који треба да ти буде узор, шта ће твој педагог да каже, шта од тебе очекује. Радиш исто што и они. Свесно, сматрајући то само надом за достизање недефинисаног успеха(?), или подсвесно - да то ниси ти, не говориш ти, то није твоја ру-ка и није твој рукопис. Морас да будеш добар, племенит, поштен, да поштујеш закон, а ако затреба, онда на ровове (које, на срећу, у последње време не копају).

И ту настаје дилема, јер „живот одређује свест“; треба да се стегнеш да би могао да се спасеш у ситуацији испред капије, да препишеш домаћи задатак кад понестане времена за позајмљивање нове порције материјала, да се улизујеш, широко осмехујеш и, уредно очешљан, да певаш веселе песме, с надом гледајући у будућност. Над свима бди застава с ликом заштитника твоје школе, којег очигледно поштујеш због његових погледа, цениш због његовог рада и он за тебе представља отелотворење онога што би желео да будеш у будућности - добар ујак. И о чему је овде управо реч? Где је тај ауторитет?

Габи

Ко подрива школу

Мишљење о свемоћном коверту у Пољској? Ако постоји организована помоћно-услужна мрежа на линији ученик-професор, поред „саучесника“ остају посвећени у тајну само људи неопходни за реализацију преваре. Лично сам се срела с преваром општијих размера. Извесни ексцентрични скејтер-дислектик имао је могућност да из године у годину без муке прелази у следећи разред угледне школе, знајући већ унапред да ће успешно да положи матуру. За реванш, родитељи су награђивали његово образовање, уплаћујући у такозвани Фонд савета родитеља готово петоцифрене суме. Да задовоље форму, професори су од њега захтевали да често похађа школу, обезбеђујући „стручне“ часове.

Најтеже је наћи полазну тачку за спонтане услуге које су произлазиле из потребе тренутка или обичне људске радозналости. Довожење педагога у школу, код ученика често рађа уверење у складу с максимумом „Добро се увек враћа добрим“, да му припада надокнада, али већ на нивоу школе. На тврдим орасима традиције дистанце, по званичним и професионалним питањима (професор-службеник, ученик-молилац), можеш да сломиш зубе. И многи гестови филантропије нестају у зачетку због недостатка поверења и страха од губљења ауторитета.

Два моја познаника су за божићне празнике спремили стан својој болесној професорки. Међутим, треба истаћи да их је на милосрдну одлуку покренула снажна сугестија чврстог карактера професорке музике. Дакле, појављује се проблем ауторитарних „терориста“, моћи убеђивања, подупираном празним обећањима у случају непотчињавања, које код својих подређених налази групу помоћника. Задовољство у конформизму или савремени однос према професији?

Храфон

Школа без часова етике

Још никад нисам предавао етику од првог разреда. Прво, власти не дају сагласност за увођење тог предмета, па покушавам да га реализујем у оквиру интересовања ученика. Затим, кад најзад почињем да предајем од другог или трећег разреда, ученици сазнају да оцена из етике и тако неће да се упише у матурско сведочанство, јер нису прошли пун циклус наставе. Отуда, на часовима остају само ентузијастичкијима којима није стало до оцене. Уопштено говорећи, може да се каже да школа у којој предајем, као и већина пољских школских центара, нема часове етике. Уосталом, о томе убедљиво сведочи још нешто друго.

Завршавајући једногодишњи или почињући не знам колико дуги курс етике (одлуку сваке године доноси одсек за образовање), прикупљам материјал за извештај о етичком нивоу својих ученика. Отуда, разговарам с њима о њиховој будућој области студија. Питам их за разлоге избора и о моралним опасностима које су повезане с остварењем њихових жеља. Какав став имају према праву, медицини, новинарству и ветерини? Поред разговора, примењујем друге облике испитивања: анкете, тестове, упитнике или их једноставно замолим да напишу дужу изјаву.

Зашто желим да будем правник

Зашто желим да будем правник? Имам добро памћење и желео бих да га искористим. Али, постајући адвокат, могао бих, пре свега, професионално да се искажем и свакодневно да лажем, јер сам у томе добар и то ми причињава задовољство.

Матеуш

Знам да се од правника пре свега захтева поштење, али сада се та особина не исплати. Вешти људи успевају да се сналазе, „мало“ варајући државу. Ја сам вешта и захваљујући томе мој живот је лакши, па зашто онда да радим нешто теже. То је можда у супротности с основним особинама које правник треба да поседује, али другог излаза нема. Нажалост, криве су прилике које владају у овој земљи.

Малгосја

Приликом избора студија нисам размишљала о етичким проблемима који могу да се појаве у животу, на пример кад почнем да радим. Истину говорећи, још нисам срела никог ко је узимао у обзир етичка питања или проблеме које би морао да решава. На основу мог мишљења и посматрања познаника, сматрам да морални проблеми немају утицај на избор студија.

Ела

Моја породица ме види као малог дерана који трчи у пеленама. Стално слушам речи: буди добра, иначе ћемо да се наљутимо. Из сажалења према родитељима играм мученичку улогу милог анђела. Заиста ми је потребно да ми неко каже шта треба даље да радим. Нећу да изаберам право, јер сам читала бајку о жени-судији која се борила за правду. Смешно је, али нико у породици не уме да ми помогне, иако ме сви наводно толико воле.

Каролина

Иако уписујем право, не умем да дам никакав смислени разлог због чега сам изабрала тај смер. У мојој глави врзма се хиљаду разлога према којима је студирање права потпуна бесмислица. Више волим да о томе не разговарам, јер не желим да пре испита губим остатак свог самопоуздања.

Ева

Зашто желим да будем лекар

Гледам серију *Ургентни центар* и опчинио ме је лекарски позив.

Викторија

Увек се трудим да управљам људским реакцијама. Отуда, желим да будем лекар. Кад постанем професионалац верујем да нећу престати да будем човек. Али, нисам сигуран, јер кажу да живот људе лишава морала.

Пјотр

Једном приликом чула сам лекара који је рекао да су шансе пацијента да преживи операцију тако мале да га не вреди оперисати. Тада сам истрчала из болнице плачући и са чврстом одлуком да ћу у будућности учинити све да до таквих ситуација никад не дође.

Ола

За мене је најважније да ми будући посао доноси радост и да буде извор задовољства, пре свега материјалног. Руководим се и породичном традицијом и имам добре везе.

Бартек

Помагање људима чини ме задовољном. Осим тога, знам да ћу имати могућности да зарадим много новца. У супротном, мој посао не би ми причињавао задовољство.

Војтек

Зашто желим да студирам психологију

Знам да то глупо звучи, али желим да свет буде бољи, лепши и мирнији. Сматрам да свако на неки начин може да промени свет и надам се да ћу то да учиним радећи с људима, помажући им да решавају проблеме. Извињавам се што сам ово рекла на тако баналан начин.

Естера

Наклоњена сам овом позиву јер волим да слушам људе и желела бих да им помажем. Стога, најпре морам да научим да их разумем. Желела бих да боље упознам језик покрета, мимике и грешака.

Дорота

Осећам се мало „удареном“. Осим тога, необично занимљиви ликови спремају се за тај смер.

Доминика

Јер желим.

Гжесјек

Не желим предуго да говорим о својим особинама, па ћу кратко да кажем - то уmem. Ја једноставно осећам да сам способна за посао психолога.

Вероника

Довољно је. Одмор.

Мој час не похађају морални људи (етика је добровољна), ни неморални (често не похађају веронауку), једино долазе они који имају нешто да кажу. Млади имају потребу да буду саслушани. Понекад изазивају ставовима који као да су пали с Марса. Не смета. Дозвољавам им да говоре о свему. Нисам са њима на „ти“, али, у жару дискусије, дешава се да то забораве. Па шта?

У стварности час етике подстиче на стално тражење дијалога с другим човеком. За мене је то најважнији час. Присиљава ме да с учеником разговарам као с партнером. Ученици осећају да на часовима етике не тежим брзом извођењу закључака (да се стигне), не журим с градивом (да се пређе). Етика у школи је непрестано представљање себе друштву: гледајте, такав сам био, такав сам, такав ћу да будем. На том предмету најважнији је човек и како жели себе да прикаже. На другим предметима немам времена да разговарам с људима.

Предавања од крви и меса или како уважити ученике

Књига Даријуша Хентковског *Из школе* од наслова, преко поднаслова, начина писања, па до садржаја, хода по ивици, ризикујући да је читалац не узме озбиљно у руке или да је након првог прелиставања одбаци, верујући да је реч о још једној из серије сладуњавих књига исповедне прозе: моја искуства из школе, како сам решавао проблеме са ученицима, моја успешна решења... Овај тип књига не мора по дефиницији бити сладуњав, али је приступ који у њима доминира, посебно омиљен код америчких издавача, у суштини ризичан, пошто тражи велику вештину да се на појединачном примеру укаже на опште, да се на основу конкретних збивања јасније сагледају глобални проблеми и могући начини њихових решавања. Међутим, ако савладате почетну предрасуду према наслову и паковању књиге, открићете да она има шта да понуди. Ова књига не личи на друге, није још једна у серији, већ има свој специфичан дух и успешно нас увлачи у озбиљна образовна питања, актуелна у свим срединама.

Поднаслов књиге *Да ли ученика пустити са ланца* може завести читаоца да помисли како је реч о дефинисању улоге ученика у школи (колико простора и слободе дати ђацима), или о дискусији о концепту школе усмерене на програм насупрот школи усмереној на ученика. Међутим, ова књига говори о наставнику, његовим сложеним и деликатним улогама, његовом односу са ученицима, његовом разумевању шта се дешава у школском контексту. Књига илуструје читав процес настојања да се види и разуме ученичка страна како би се дошло до бољих наставних решења, било у домену комуникације, било квалитета наставе / учења. Ако бисмо у једној реченици хтели да дефинишемо о чему је реч у овој књизи, могли бисмо рећи да она казује о озбиљном напору наставника да сагледа и разуме ученичку страну, да би се, тим новим увидима, поправљао квалитет наставног процеса.

Дилема *Да ли ученика пустити са ланца* јесте дилема да ли ученике уопште питати шта и како виде у школи, јер то може да изазове неочекиване одговоре над којим се одговоран наставник озбиљно мора замислити. У уводном тексту Хентковски каже да је његово питање *шта нас мучи у школи* изазвало бурне ученичке реакције и попримило размере епидемије. Ученици, чак ни средњошколци, нису често у прилици да их у школи озбиљно питају за мишљење, а имају шта да кажу. У коментарима и оценама нису увек у праву, али то нису ни наставници који заборављају да наставу чине два партнера, не једнако зрела, не једнако образована, али заједнички одговорна за ефекте образовања. Наставник не ради на ученицима као што вајар ради на комаду дрвета, он је у интеракцији са њима, покушавајући да их вуче у развоју, да им поставља сазнајне изазове тако да им буду у домаћају, али да их се не могу домоћи лако без улагања додатног труда.

Књига почиње експлицирањем основног судара који имплицира идеја школовања. Под циничним називом „Изволите у школу“, на врло једноставан начин, у неколико тачака осликава се судар школе и индивидуе у њој. Школа као институција, смишљена је за преношење базичних културних образаца и знања и тежи ка стандардизовању, уједначавању процеса образовања. С друге стране, стоји ученик, индивидуа која има специфичне способности, склоности, начине рада, понашања. Дакле, сударају се карактеристике партнера, школске средине и детета, и много теже је остварити помирење у овом судару но што се то чини. Књига по-чиње постављањем основног питања како створити „идеалне услове за развој тридесет јединки које имају различите потребе, тежње, могућности и погледе на свет“. У том контексту, аутор покушава да разуме „другу страну“, да открије права значења одређених реакција, формулација, захтева. Цео први део књиге бави се, пре свега, проблемима у комуникацији са ученицима. Прича тече из два угла, ауторског - наставничког - и ученичког, који се често разликују, али скупа чине целину. Ненавикле на школски дијалог може да изненади озбиљност и аналитичност ученичких коментара, сурова истинитост њихових дијагноза стања у образовању, попут следеће: „... после неколико година 'учења', практично ниједан ученик не зна основе предмета који је учио. Лако је тек тако једноставно рећи: 'Та

данашња омладина', или 'Ја нисам за тај посао'. Само, ако ниси, зашто га радиш? За бедну плату и ситно задовољство? Не ради ти се. Једноставно, не ради ти се. Све у свему, такав систем готово је савршен. Обе стране не траже ништа једна од друге. Осим присутности."

Други део књиге, „Предавања од крви и меса", изузетно је значајан. Сам наслов говори о његовој суштини: како учење учинити смисленим за ученике, како уместо осушене, испоштене академске приче, која често звучи декларативно и папирно, учењу удахнути живот, вратити му крв и месо, учинити га разумљивим и препознатљивим за ученике. Проблем који решава аутор у овом делу јесте централни проблем наставничког посла: да направи спону између ученика и градива које им предаје. „Традиционално проучавање дела доводи до слегања рамена и тврдње да се проблеми књижевности односе само на јунаке књижевног дела и да немају ништа заједничко с нама, људима од крви и меса."

На који начин организовати наставу да би учење било ефикасно и квалитетно - питање је које решавају разни модерни приступи настави, а с којим се индивидуално носи аутор књиге, професор полонистике. У школи се ученицима често каже да је неко дело значајно, да је неки писац или песник велики, али проблем је у томе што ове тврдње, иако засноване, ученици третирају као фразе, формулације које понављају, а које не разумеју. „Понављање података којима се пуни глава да је текст који се разматра општепризнат, јесте управо крај разумевања: сусрет критичног ученика с фанатичним професором, доведен до ивице некомуникативности."

Хентковски се на изузетно инвентиван и оригиналан начин носи с проблемима приближавања традиционалне књижевности младима. Он решава тежак проблем како да приближи, на пример, *Тужбалице* Јана Кохановског из 16. века, тужбалице оца који је изгубио дете, данашњим тинејџерима, којима је стран тај давни период, као и сами феномени губитка детета или суочавања са смрћу. Први корак у приближавању јесте разумевање. Решавајући овај тешки проблем, аутор укршта неколико поступака: кроз обраду књижевног дела ученици истовремено обнављају важно градиво из полонистике, а ти радови које пишу матуранти не завршавају у неком прашњавом орману, већ се користе да младим ђацима помогну да савладају ренесансни циклус тужбалица. Свака од седам тема, садржаја, изазов је за себе и аутор је решава на другачији начин.

Овај приступ обради градива, дакле, карактерише неколико важних ствари: успостављање веза између различитих књижевних дела, које ће ученицима осмислити и приближити градиво; повезивање књижевних дела са знањем и животним искуством средњошколаца; заједнички рад наставника и ученика на прављењу продуката који ће се даље користити у настави; коришћење ученика као наставног ресурса; развијање мотивације за рад код ученика (раде смислене ствари чије ефекте могу да виде); укључивање ученика у активности релевантне за наставу књижевности и језика, чиме се реализују постављени циљеви ове дисциплине.

Оцењивање је једна од свакодневних, редовних, а веома деликатних и захтевних наставничких активности. Нормално је да наставник оцењује ученика, његов ниво знања, умења, његове активности на часу и ван њега, то је важан део учења. Али, и наставник је на сталној ученичкој оцени и процени, само о томе најчешће уопште не зна. А онда, када се деси да се суочи са ученичким оценама, о томе како пропитује ученике, како задаје и прегледа домаће задатке, на који начин води час, како се опходи са ученицима, какве задатке и контролне радове даје на часу, како реагује када ухвати некога да преписује или да се дошаптава с другом - отвара се проблем шта чинити с тим примедбама, коментарима, виђењима. Да се човек на њих љути - бесмислено је, да се оглуши и прави као да се ништа није ни десило - није ни морално, ни корисно, ни паметно. А опет, ко узима ђачке оцене у обзир!? И ево нас пред једним осетљивим питањем којим се аутор бави у трећем делу своје књиге: какав је то добар професор, како постати бољи професор, како бити ауторитет за своје ученике, како ученицима бити учитељ и пријатељ, а не извршилац педагошких радова.

У трећем делу своје књиге, Хентковски задржава свој отворен, јасан и прецизан начин говорења о школској свакодневици, с тим што је у овом делу то тежи и осетљивији задатак, пошто се разматрају бројна етичка питања. На директан и неувијен начин аутор контрастира уобичајене изјаве о школи (професори су непристрасни, а оцене објективне; оцене нису важне, важно је знање; није важан изглед - рачуна се знање; није важан новац - рачуна се знање; школа постоји због ученика, а не ученици због школе; професори се не свете; све може да се научи; професори немају љубимце; у средњој школи сви цене твоје способности и знање) са оним са чим се ученици сусрећу сваки дан.

Из збирке ученичких одговора види се какав је профил доброг професора по њиховом мишљењу. То није професор одређених година или изгледа, већ онај који, пре свега, има жара за свој предмет, који својом страшћу успева да заинтересује ученике за свој предмет, који има времена за своје ученике и после часа и мимо часа, који чује своје ученике, који се труди, који живи са ученицима, а не поред њих. Ово нас нужно тера да се запитамо да ли ово виде и уважавају директори и инспектори када оцењују рад наставника, да ли су ово критеријуми и у једној формалној евалуацији наставничког рада? Тесно повезано са овим јесте и питање колико је таквих наставника по школама, а колико оних које су издали енергија и стрпљење, којима је понестало наклоности и разумевања за ученике или оних које „природа није учинила превише осетљивим за проблеме околине“?

Главна карактеристика књиге *Из школе* јесте то што она трага за одговорима, што поставља питања, покреће проблеме, а не даје рецепте. То чини духовитим, питким и лепим језиком аутора, али и његовог вештог преводиоца. Ово није исповедна проза са срећним крајем, већ откривање „места моралног неспокоја“, дилема које можемо да не видимо, да о њима не говоримо, али с којима ћемо се сударати сваки дан у школи и око ње. Ова књига ће додати нову ватру и продубити расправе међу онима, каквих сигурно има, који нису равнодушни према судбини омладине и који се не мире са ставом: „За мене - тако су нас учили на студијама - ученик је лаик који живи у интелектуалној пустињи и чека да мана падне с неба - белешке са часова, градиво из уџбеника, 'пушкице', збирка решених задатака, а он сам је, пак, без мозга.“

Ана Пешикан